

**UCHWAŁA NR X/46/25
RADY POWIATU BIERUŃSKO-LĘDZIŃSKIEGO**

z dnia 27 stycznia 2025 r.

**w sprawie przyjęcia „Powiatowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej i Ochrony Osób
Doznających Przemocy Domowej na lata 2025-2028”**

Na podstawie art. 12 pkt 11 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (t.j.: Dz. U. z 2024 r., poz. 107 z późn. zm.) oraz art. 6 ust. 3 pkt 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1673).

**Rada Powiatu Bieruńsko-Lędzińskiego
uchwała:**

§ 1. Przyjmuje się „Powiatowy Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej i Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej na lata 2025-2028” stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Powiatu.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodnicząca Rady

Anna Kubica

Załącznik do uchwały Nr X/46/25
Rady Powiatu Bieruńsko-Lędzińskiego
z dnia 27 stycznia 2025 r.

**POWIATOWY PROGRAM PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY
DOMOWEJ ORAZ OCHRONY OSÓB DOZNAJĄCYCH PRZEMOCY
DOMOWEJ NA LATA 2025-2028**

2025 ROK

Powiatowy Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej oraz Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej na lata 2025-2028

Spis treści

1. Przegląd podstawowych pojęć związanych ze zjawiskiem przemocy domowej	3
2. Diagnoza problemu przemocy domowej w powiecie bieruńsko-lędzkim	6
2.1. Zarys sytuacji socjodemograficznej	9
2.2. Przemoc domowa - charakterystyka, skala i dynamika zjawiska	8
2.3. Infrastruktura wsparcia	16
2.4. Pomoc udzielana osobom uwikłanym w przemoc	23
2.5. Prawne uwarunkowania przeciwdziałania przemocy domowej	27
2.6. Analiza SWOT	29
3. Cele Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej oraz Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej	31
3.1. Uzasadnienie wdrożenia programu	31
3.2. Cel główny i cele szczegółowe	32
4. Planowane działania	34
4.1. Profilaktyka i edukacja społeczna	35
4.2. Program Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej	37
4.2.1. Działanie: „Program terapeutyczny i pomocy psychologicznej dla osób doznających przemocy domowej”	43
4.2.1.1. Cele programu terapeutycznego i pomocy psychologicznej	43
4.2.1.2. Adresaci programu terapeutycznego i pomocy psychologicznej	43
4.2.1.3. Forma i zakres tematyczny programu terapeutycznego i pomocy psychologicznej	45
4.2.1.4. Dokumentacja, monitoring i ewaluacja programu terapeutycznego i pomocy psychologicznej	47
4.3. Działania wobec osób stosujących przemoc domową	48
4.4. Rozwijanie kompetencji przedstawicieli podmiotów realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej	51
5. Monitoring i ewaluacja	53
6. Finansowanie programu	54
Bibliografia	55

1. Przegląd podstawowych pojęć związanych ze zjawiskiem przemocy domowej

Przemoc domowa, zwana także przemocą w rodzinie, to jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie, wykorzystujące przewagę fizyczną, psychiczną lub ekonomiczną, naruszające prawa lub dobra osobiste osoby doznającej przemocy domowej, w szczególności:

- a) narażające tę osobę na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia lub mienia,
- b) naruszające jej godność, nietykalność cielesną lub wolność, w tym seksualną,
- c) powodujące szkody na jej zdrowiu fizycznym lub psychicznym, wywołujące u tej osoby cierpienie lub krzywdę,
- d) ograniczające lub pozbawiające tę osobę dostępu do środków finansowych lub możliwości podjęcia pracy lub uzyskania samodzielności finansowej,
- e) istotnie naruszające prywatność tej osoby lub wzbudzające u niej poczucie zagrożenia, poniżenia lub udręczenia, w tym podejmowane za pomocą środków komunikacji elektronicznej (*Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej*, 2024).

Przemoc domowa ma szereg negatywnych konsekwencji, dezorganizuje funkcjonowanie rodziny, stanowi poważny czynnik ryzyka wielu problemów zdrowotnych i zaburzeń psychicznych. Szczególnie dotyka dzieci, zakłócając ich rozwój emocjonalny, intelektualny i społeczny. U osób doznających przemocy domowej często dochodzi do rozwoju procesu wiktyimizacji z objawami zespołu stresu pourazowego, depresji, a w przypadku dzieci deficytów rozwojowych.

W literaturze i praktyce przeciwdziałania przemocy w rodzinie rozróżnia się przemoc fizyczną, psychiczną, seksualną i inne rodzaje zachowań przemocowych, w tym zaniedbywanie i przemoc ekonomiczną (Badura-Madej i Dobrzańska-Mesterhazy, 2000).

Przemoc fizyczna to wszelkie działania polegające na użyciu siły, prowadzące do naruszenia nietykalności cielesnej, nieprzypadkowych urazów, zranień, stłuczeń, złamań czy zasinień. Dochodzi do nich poprzez bicie, popychanie, kopanie, duszenie, uderzanie przedmiotami, parzenie, policzkowanie.

Przemoc psychiczna jest działaniem mającym na celu uzależnienie ofiary od agresora, zawiera w sobie przymus i groźby, zastraszanie, emocjonalne wykorzystywanie. Często oznacza upokarzanie, oskarżanie, obwinianie i manipulowanie poczuciem winy, wyzwiska, wmawianie choroby psychicznej, wyśmiewanie, szydzenie, lżenie, okazywanie braku szacunku, poddawanie stałej krytyce, kontrolowanie i ograniczanie kontaktu z bliskimi.

Przemoc seksualna polega na wymuszaniu aktywności seksualnej wbrew woli danej osoby, kontynuowanie aktywności seksualnej, gdy osoba nie jest w pełni świadoma, bez pytania jej o zgodę lub gdy obawia się odmówić. Przymus może polegać na bezpośrednim użyciu siły fizycznej, groźbie użycia siły lub emocjonalnym szantażu. Szczególnie drastyczną formą tej przemocy jest podejmowanie aktywności seksualnej wobec dzieci.

Przemoc ekonomiczna najczęściej sprowadza się do niełożenia na utrzymanie osób, wobec których istnieje taki obowiązek, niezaspokajania potrzeb materialnych, niszczenia rzeczy osobistych, demolowania mieszkania, wynoszenia sprzętów domowych i ich sprzedawania.

Przemoc za pomocą środków komunikacji elektronicznej to wyzywanie, straszenie, poniżanie osoby w Internecie lub przy użyciu telefonu, robienie jej zdjęcia lub rejestrowanie filmów bez jej zgody, publikowanie w Internecie lub rozsyłanie telefonem zdjęć, filmów lub tekstów, które ją obrażają lub ośmieszają.

Inne formy przemocowych zachowań takie jak zaniedbanie, niezaspokojenie podstawowych potrzeb biologicznych, psychicznych i innych, niszczenie rzeczy osobistych, demolowanie mieszkania, wynoszenie sprzętów domowych i ich sprzedawanie, pozostawianie bez opieki osoby, która z powodu choroby, niepełnosprawności lub wieku nie może samodzielnie zaspokoić swoich potrzeb, zmuszanie do picia alkoholu, zmuszanie do zażywania środków odurzających, substancji psychotropowych lub leków. (Badura-Madej i Dobrzańska-Mesterhazy, 2000, *Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 września 2023 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”*, 2024).

Przemoc w rodzinie jest przestępstwem, polskie prawo ściga sprawców przestępstw przeciwko osobom bliskim między innymi za:

- znęcanie się fizyczne lub psychiczne nad osobą najbliższą lub nad inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy, albo nad małoletnim lub osobą nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny, zgodnie z art. 207 Kodeksu karnego,
- uderzenie człowieka lub naruszenie jego nietykalności cielesnej w inny sposób (art. 217 k.k.),
- stosowanie przemocy lub groźby bezprawnej, w celu zmuszenia innej osoby do określonego działania, zaniechania lub znoszenia określonego stanu (art. 191 k.k.),
- doprowadzenie innej osoby do obcowania płciowego przemocą, groźbą bezprawną lub podstępem (zgwałcenie) oraz doprowadzenie w ten sam sposób innej osoby do poddania się innej czynności seksualnej lub wykonania takiej czynności (art. 197 k.k.),
- obcowanie płciowe z małoletnim poniżej lat 15 lub dopuszczenie się wobec takiej osoby innej czynności seksualnej lub doprowadzenie jej do poddania się takim czynnościom albo do ich wykonania, zgodnie z art. 200 k.k. (*Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny*, 2024).

Program przeciwdziałania przemocy domowej i ochrony osób doznających przemocy domowej jest narzędziem rozwiązywania tej istotnej kwestii społecznej jaką jest przemoc wobec najbliższych. Zakłada podejmowanie kompleksowych interdyscyplinarnych przedsięwzięć z zakresu profilaktyki, pomocy osobom pokrzywdzonym, działań wobec sprawców, a ponadto wsparcie specjalistów wykonujących zadania w tym obszarze. Opracowanie i realizacja powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie jest zadaniem własnym powiatu zgodnie z art. 6 ust. 3 p. 1 *Ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej* (2024).

Procedura „Niebieskie Karty” określa sposoby interwencji i pomocy rodzinom dotkniętym przemocą. Obejmuje ogół czynności mających na celu zapewnienie bezpieczeństwa osobie pokrzywdzonej, diagnozę sytuacji danej rodziny i plan pomocy.

Zespół interdyscyplinarny tworzą przedstawiciele jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, policji, oświaty, ochrony zdrowia i innych instytucji działających w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej. Zespół interdyscyplinarny może powoływać grupy diagnostyczno-pomocowe w celu diagnozy i pracy z rodzinami dotkniętymi przemocą.

2. Diagnoza problemu przemocy domowej w powiecie bieruńsko-lędzińskim

Programowanie przedsięwzięć w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej wymaga sporządzenia diagnozy, określenia zasobów i ograniczeń, w kontekście uwarunkowań lokalnych. W tym celu w procesie diagnozy zastosowano następujące metody:

1. Analizę danych zastanych: dokumentów własnych, uregulowań prawnych, sprawozdań, publikacji instytucji rządowych i samorządowych, statystycznych, między innymi z *Banku Danych Lokalnych GUS*. Źródła danych podano w tekście, pod tabelami i wykresami.
2. Kwerendę internetową obejmującą zawartość treści stron internetowych instytucji działających w powiecie, między innymi dostępność pomocy dla osób uwikłanych w przemoc. Kwerendę przeprowadzono dnia 9.12.2024 r.
3. Badanie ankietowe osób doznających przemocy, które korzystały ze wsparcia instytucjonalnego, oraz osób będących świadkami przemocy domowej. Wśród osób doznających przemocy były zarówno takie, które doświadczyły przemocy stosunkowo niedawno i są w ich rodzinach prowadzone „Niebieskie Karty”, jak i takie które doświadczyły przemocy w przeszłości, ale nadal odczuwają jej skutki. Badanie prowadzono od 20.05 do 20.11 2024 r., zastosowano dobór celowy, wzięło w nim udział 28 osób.
4. Panel ekspertów, który odbył się 20.09.2024 r. w siedzibie Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Lędzinach (PCPR) w ramach interwizji grupowej przeciwdziałania przemocy domowej. Uczestniczyło w nim 13 osób zaangażowanych w pracę z rodzinami uwikłanymi w przemoc z każdego Zespołu Interdyscyplinarnego z terenu powiatu, z Policji i PCPR.

Przedmiotem badań były głównie dane ilościowe, ale także jakościowe uzyskane na podstawie opinii osób pracujących zawodowo w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie. W podrozdziałach 2.1. - 2.5. przedstawiono wyniki badań i wnioski diagnostyczne.

2. 1. Zarys sytuacji socjodemograficznej

Przedstawienie zarysu sytuacji demograficznej ma znaczenie w procesie diagnozy i w przeciwdziałaniu zjawisku przemocy domowej. Jak pokazuje tabela 1, maleje liczba ludności zarówno w województwie śląskim, jak też generalnie w skali całego kraju (z wyjątkiem 2017 r.). W powiecie bieruńsko-lędzińskim liczba ludności zwiększała się do 2020 r. po czym w kolejnych latach odnotowano spadki i wzrosty. Różnice widać w poszczególnych gminach powiatu, w tych większych liczba ludności spada, natomiast w mniejszych gminach wzrasta lub utrzymuje się na podobnym poziomie. Ilustruje to tabela 1 i wykres 1.

Tabela 1

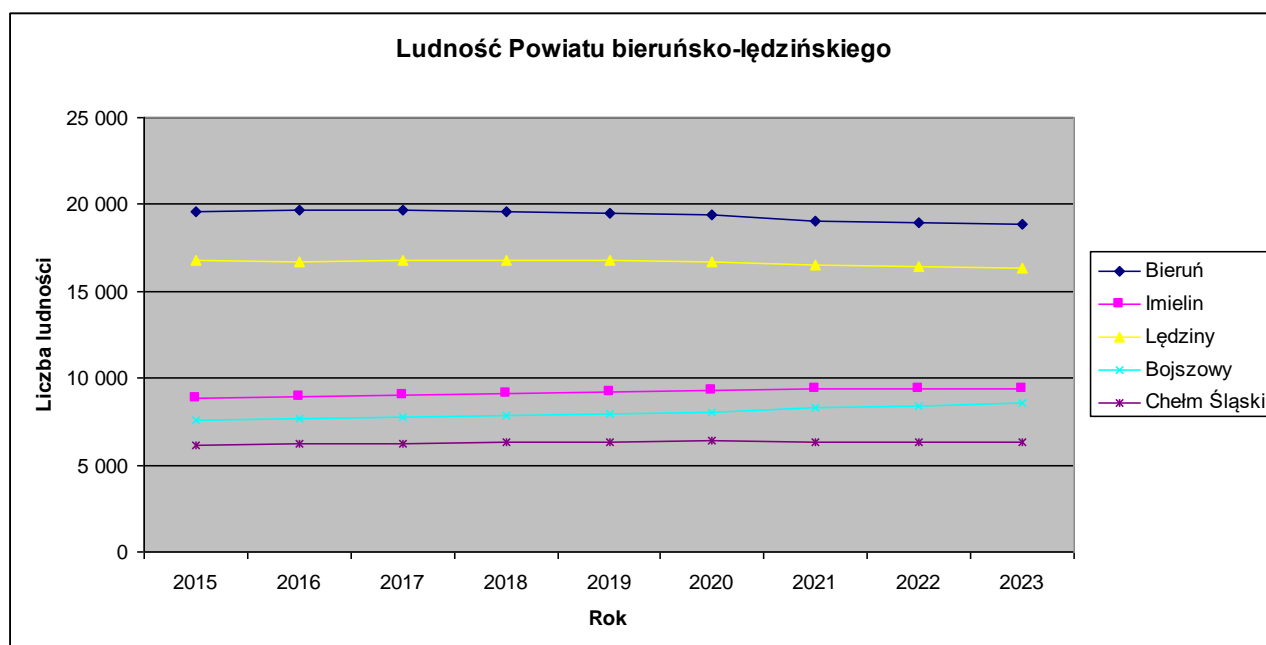
Ludność powiatu bieruńsko-łędzińskiego na tle województwa śląskiego i Polski

Rok	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Polska	38 437 239	38 432 992	38 433 558	38 411 148	38 382 576	38 265 013	37 907 704	37 766 327	37 636 508
Śląskie	4 570 849	4 559 164	4 548 180	4 533 565	4 517 635	4 492 333	4 375 947	4 346 702	4 320 130
powiat bieruńsko-łędziński	58 973	59 154	59 550	59 760	59 776	59 823	59 513	59 568	59 443
Bieruń	19 597	19 645	19 639	19 605	19 507	19 375	19 087	18 966	18 835
Imielin	8 846	8 896	9 052	9 153	9 189	9 267	9 377	9 411	9 398
Łędziny	16 784	16 726	16 819	16 822	16 798	16 731	16 489	16 466	16 333
Bojszowy	7 616	7 674	7 795	7 860	7 924	8 045	8 269	8 431	8 576
Chełm Śląski	6 130	6 213	6 245	6 320	6 358	6 403	6 291	6 294	6 301

Źródło:

Bank Danych Lokalnych GUS, 2024.

Wykres 1

Źródło:

Bank Danych Lokalnych GUS, 2024.

W odniesieniu do danych dotyczących ludności, warto dodać, iż współczynnik feminizacji, czyli liczba kobiet przypadająca na 100 mężczyzn, wg danych za 2023 r. w powiecie bieruńsko-lędzińskim wynosi 103. Jest niższy niż w województwie śląskim i w całym kraju gdzie wartości te wynoszą odpowiednio 108 i 107 (*Bank Danych Lokalnych GUS*, 2024).

Z kolei przyrost naturalny pozostaje ujemny zarówno w skali powiatu, województwa i kraju. Wskaźnik przyrostu naturalnego na 1000 mieszkańców w 2023 r. wyniósł -3,33 w powiecie bieruńsko-lędzińskim, -5,56 w województwie śląskim i -3,62 w skali kraju.

Istotnym wskaźnikiem demograficznym jest procentowy udział poszczególnych grup ekonomicznych w stosunku do ogólnej liczby ludności. Jak wynika z tabeli 2 z największą dynamiką zwiększa się procentowy udział ludności w wieku poprodukcyjnym. W praktyce oznacza to starzenie się społeczeństwa, co stanowi ważną informację diagnostyczną.

Tabela 2

Udział procentowy ludności wg ekonomicznych grup wieku w ludności ogółem

Wiek	przedprodukcyjny			produkcyjny			poprodukcyjny		
Rok	2021	2022	2023	2021	2022	2023	2021	2022	2023
Polska	18,4	18,4	18,2	59,1	58,7	58,4	22,5	22,9	23,3
Śląskie	17,5	17,4	17,3	58,6	58,2	57,9	23,9	24,4	24,9
powiat bieruńsko-lędziński	20,7	20,7	20,5	60,1	59,5	59,1	19,2	19,8	20,4

Źródło:

Bank Danych Lokalnych GUS, 2024.

Bardziej szczegółowy opis sytuacji demograficznej jest przedmiotem *Strategii rozwiązywania problemów społecznych w powiecie bieruńsko-lędzińskim na lata 2021-2028* (2020). Zapewne będzie także istotnym tematem innych dokumentów strategicznych takich jak opracowywana obecnie „Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Gmin Powiatu Bieruńsko-Lędzińskiego i Powiatu na lata 2025-2035+”. Ważne by z rozwojem i integracją społeczną podnoszona była jakość usług społecznych, w tym oferta pomocy dla osób uwikłanych w przemoc domową. Postulat ten wynika z uregulowań prawnych i literatury odnoszącej się do kwestii społecznych, w których przemoc w rodzinie jest jedną z najistotniejszych (*Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej*, 2024, Herman, 2004). Nie można bowiem mówić o prawidłowym funkcjonowaniu rodzin, środowisk i społeczności w których występuje realne zagrożenie przemocą domową.

Wniosek diagnostyczny nr 1

Zwiększa się procentowy udział seniorów w społeczności powiatu bieruńsko-lędzińskiego. Osoby starsze stanowią istotną grupą adresatów programów profilaktycznych, ale także interwencji w sytuacjach zaistnienia przemocy (Jaszczak-Kuźmińska i Michalska, 2010). Należy zatem uwzględnić specyfikę przeciwdziałania przemocy domowej w tej grupie, między innymi w planowanych działaniach profilaktycznych.

2.2. Przemoc domowa - charakterystyka, skala i dynamika zjawiska

Charakterystyka problemu przemocy w rodzinie w powiecie winna być oparta na porównaniu i analizie przede wszystkim danych ilościowych, takich jak np. ilość rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty” w danym roku, co umożliwi porównywanie danych z poszczególnych gmin powiatu, z ich odpowiednikami na poziomie wojewódzkim i krajowym. Istotne są także dane jakościowe, szczególnie tam gdzie dane statystyczne nie opisują w wystarczającym stopniu złożoności określonego problemu, np. ilość procedur „Niebieskie Karty” zakładanych przez przedstawicieli ochrony zdrowia opisana podczas panelu ekspertów.

Wniosek diagnostyczny nr 2

W nowym opracowywanym programie należy oprzeć się na gromadzeniu danych ilościowych korespondujących z tymi określonymi w *Rządowym Programie Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024–2030* (2024). Uzupełnieniem tych danych winny być dane jakościowe takie jak opinie specjalistów zaangażowanych w pracę z rodzinami uwikłanymi w przemoc domową. Dane te będą podstawą do monitorowania i ewaluacji niniejszego programu.

Poniżej w tabelach 3, 4, 5, 6 i 7 przedstawiono dane dotyczące liczby rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty” w ostatnich latach. Procedura ta, zgodnie z *Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 6 września 2023 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”* (2024), ma być wszczynana w każdej sytuacji stwierdzenia, czy też uzasadnionego podejrzenia zaistnienia przemocy. Dlatego dane te trafnie ukazują charakterystykę problemu przemocy. Dana krajowe za 2023 r. nie zostały jeszcze opublikowane.

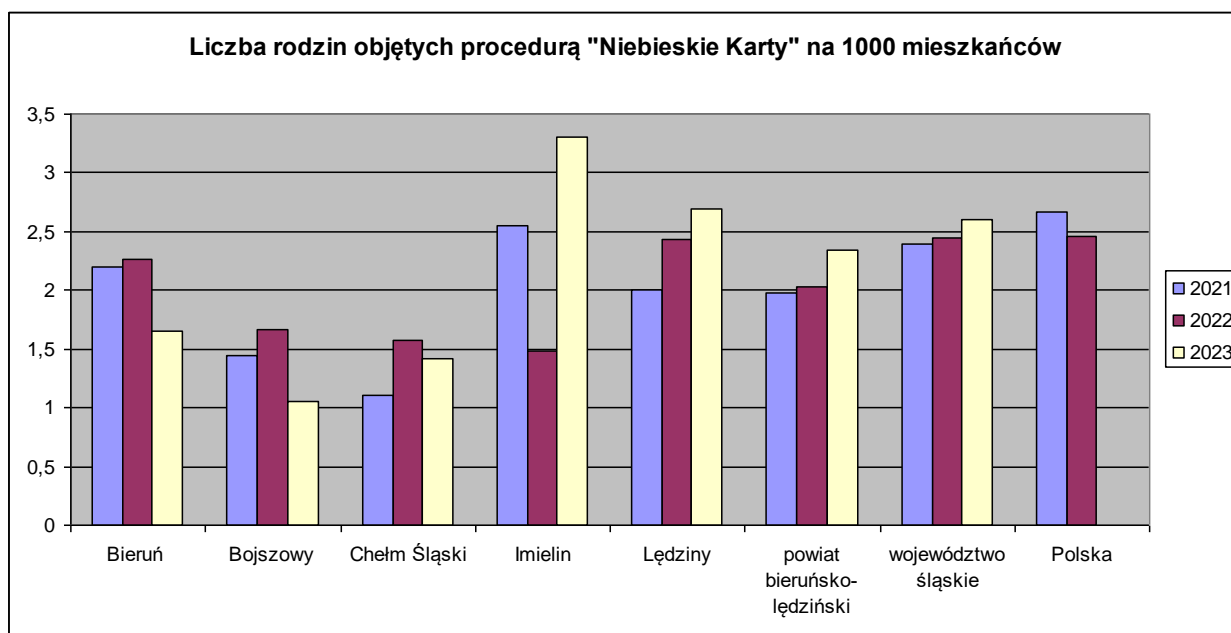
Tabela 3

Liczba rodzin objętych „Niebieskie Karty” w poszczególnych gminach powiatu bieruńsko-łędzińskiego w 2023 r. na tle lat ubiegłych.

Gmina/Rok	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Bieruń	33	47	53	42	43	31
Bojszowy	13	20	14	12	14	9
Chełm Śląski	11	15	13	7	10	9
Imielin	19	31	33	24	14	31
Łędziny	54	49	31	33	40	44
Suma	130	162	144	118	121	139

Dane w tabeli 3 dotyczące ilości rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty” warto porównać z danymi odnoszącymi się do poziomu wojewódzkiego i krajowego. Aby dokonać takiego porównania zastosowano wskaźnik liczby rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty” na 1000 mieszkańców. W tabeli 4 porównano stosunek ilości prowadzonych procedur do liczby ludności odpowiednio powiatu, województwa i kraju. Tabela 5 pozwala na porównanie danych z poszczególnych gmin. Dodatkowo dane dotyczące liczby „Niebieskich Kart” w poszczególnych gminach, powiecie województwie i kraju w okresie ostatnich trzech lat przedstawiono na wykresie 2.

Wykres 2

Źródło:

Dane własne PCPR.

Bank Danych Lokalnych GUS (2020).

Tabela 4

Rok	2018			2019			2020			2021			2022			2023		
Liczba NK/ liczba ludności	Liczba NK	Liczba ludności	L. NK na 1000 ludn.	Liczb a NK	Liczba ludności	L. NK na 1000 ludn.	Liczba NK	Liczba ludności	L. NK na 1000 ludn.	Liczba NK	Liczba ludności	L. NK na 1000 ludn.	Liczba NK	Liczba ludności	L. NK na 1000 ludn.	Liczba NK	Liczba ludności	L. NK na 1000 ludn.
Powiat bieruńsko- lędziński	130	59 760	2,18	162	59776	2,71	144	59 823	2,41	118	59513	1,98	121	59568	2,03	139	59443	2,34
Województwo śląskie	11 596	455356 5	2,54	11125	4517635	2,46	10655	4 492 33 0	2,37	10503	4375947	2,40	10641	4346702	2,45	11234	432013 0	2,60
Polska	75 897	38 411 148	1,98	78247	38382 576	2,04	106 316*	38 265 013	2,78	101 292	37907 704	2,67	92789	37766 327	2,46	b.d.	376365 08	b.d.

Ilość rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty” na 1 tysiąc ludności

Źródła:

Bank Danych Lokalnych GUS (2024).

Dane własne Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Lędzinach (PCPR).

Raport z realizacji w województwie śląskim zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2018 roku., (2019).

Raport z realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w województwie śląskim w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2019 roku., (2020).

Raport z realizacji w województwie śląskim zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2020 roku., (2021).

Raport z realizacji w województwie śląskim zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2021 roku., (2022).

Raport z realizacji w województwie śląskim zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2022 roku., (2023).

Raport z realizacji w województwie śląskim zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2023 roku., (2024).

Sprawozdanie z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2018 roku., (2019).

Sprawozdanie z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2019 roku., (2020).

Sprawozdanie z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2020 roku., Załącznik statystyczny (2022),

Załącznik statystyczny do Sprawozdania z realizacji KPPpWR na rok 2021., (2023).

Załącznik statystyczny z Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za 2022 r., (2023).

b.d. – brak danych

Tabela 5

Rok	2018			2019			2020			2021			2022			2023		
Liczba NK/ liczba ludności	Liczba NK	Liczba ludności	L. NK na 1000 ludn.	Liczb a NK	Liczba ludności	L. NK na 1000 ludn.	Liczba NK	Liczba ludności	L. NK na 1000 ludn.	Liczba NK	Liczba ludności	L. NK na 1000 ludn.	Liczba NK	Liczba ludności	L. NK na 1000 ludn.	Liczba NK	Liczba ludności	L. NK na 1000 ludn.
Bieruń	33	19605	1,68	47	19507	2,41	53	19375	2,74	42	19087	2,20	43	18966	2,26	31	18835	1,65
Bojszowy	13	7860	1,65	20	7924	2,52	14	8045	1,74	12	8269	1,45	14	8431	1,66	9	8576	1,05
Chełm Śląski	11	6320	1,74	15	6358	2,36	13	6403	2,03	7	6291	1,11	10	6294	1,58	9	6301	1,42
Imielin	19	9153	2,07	31	9189	3,37	33	9269	3,56	24	9377	2,55	14	9411	1,48	31	9398	3,30
Lędziny	54	16822	3,21	49	16798	2,92	31	16731	1,85	33	16489	2,00	40	16466	2,43	44	16333	2,69
Suma	130	59760	2,18	162	59776	2,71	144	59 823	2,41	118	59513	1,98	121	59568	2,03	139	59443	2,34

Ilość rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty” (NK) na 1 tysiąc ludności w poszczególnych gminach powiatu bieruńsko-lędzińskiego

Źródła:

Bank Danych Lokalnych GUS, (2024).

Dane własne PCPR.

Tabela 6

Liczba zakończonych procedur „Niebieskie Karty” w gminach powiatu bieruńsko-lędzkiego w danym roku.

Gmina/Rok	2019	2020	2021	2022	2023
Bieruń	24	35	29	29	15
Bojszowy	14	8	14	9	15
Chełm Śląski	11	6	6	6	2
Imielin	16	34	19	20	21
Lędziny	33	19	22	25	29
Suma	98	102	90	89	82

Źródło:

Dane własne PCPR.

Dane przedstawione w tabeli 4 pokazują, iż o ile jeszcze w 2020 r. w powiecie bieruńsko-lędzkim liczba rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty” była porównywalna z poziomem wojewódzkim i krajowym, tzn. stosunek ilości prowadzonych procedur do liczby ludności był wyższy niż w województwie, ale niższy niż w kraju, to od 2021 r. sytuacja ta się zmienia. W 2021 i 2022 r. spada liczba rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty”, a ponownie wzrasta w 2023 r., chociaż z powodu braku informacji nie można ich porównać z danymi krajowymi. Wymaga to dalszego monitorowania i ewaluacji.

Tabela 7

Liczba i powody zakończenia procedur „Niebieskie Karty” w poszczególnych gminach powiatu bieruńsko-lędzkiego w 2023 r.

Gmina	Liczba zakończonych „NK”	L. zakończonych „NK” z uwagi na ustanie przemocy w rodzinie	L. zakończonych „NK” w wyniku braku zasadności podejmowanych działań
Bieruń	15	9	6
Bojszowy	15	5	10
Chełm Śląski	2	2	0
Imielin	21	20	1
Lędziny	29	20	9
Suma	82	56	26

Źródło: Dane własne PCPR.

Wskaźnik liczby „Niebieskich Kart” na 1000 mieszkańców w poszczególnych gminach powiatu w 2023 r. jest znacznie zróżnicowany od 1,05 do 3,30 (w skali województwa jest to 2,60). Ten wskaźnik, jak i powody zakończenia procedury „Niebieskie Karty” (tabela 7) wskazują na różne metody pracy poszczególnych zespołów interdyscyplinarnych.

Powyższe zestawienia t.j. tabele 3 do 7 i wykres 2, a szczególnie liczba prowadzonych procedur „Niebieskie Karty” na 1 tys. ludności może być użytecznym wskaźnikiem pozwalającym sformułować następujące wnioski diagnostyczne:

Wniosek diagnostyczny nr 3

Liczba prowadzonych procedur „Niebieskie Karty” w powiecie bieruńsko-lędzińskim nie odbiega od danych z poziomu wojewódzkiego i krajowego. Jest jednak znacznie zróżnicowana w poszczególnych gminach powiatu.

Wniosek diagnostyczny nr 4

Skala zjawiska przemocy domowej w powiecie jest porównywalna, ze skalą przemocy na terenie województwa śląskiego i całego kraju. Przemoc domowa podobnie jak w całym kraju i województwie jest poważnym problemem społecznym w powiecie bieruńsko-lędzińskim.

Uzupełnieniem danych dotyczących prowadzonych procedur „Niebieskie Karty” są dane dotyczące przestępstw przeciwko rodzinie i opiece stwierdzonych przez policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych. Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece to czyny zabronione, opisane w rozdziale XXVI Kodeksu karnego, obejmujące znęcanie się, rozpijanie małoletniego, uchylanie się od alimentacji, porzucenie małoletniego albo osoby nieporadnej, ale także bigamię, uprowadzenie lub zatrzymanie małoletniego albo osoby nieporadnej (*Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny*, 2024). Przestępstwa te stanowią inną kategorię niż przemoc domowa, ale uzupełniają obraz problemu.

Tabela 8

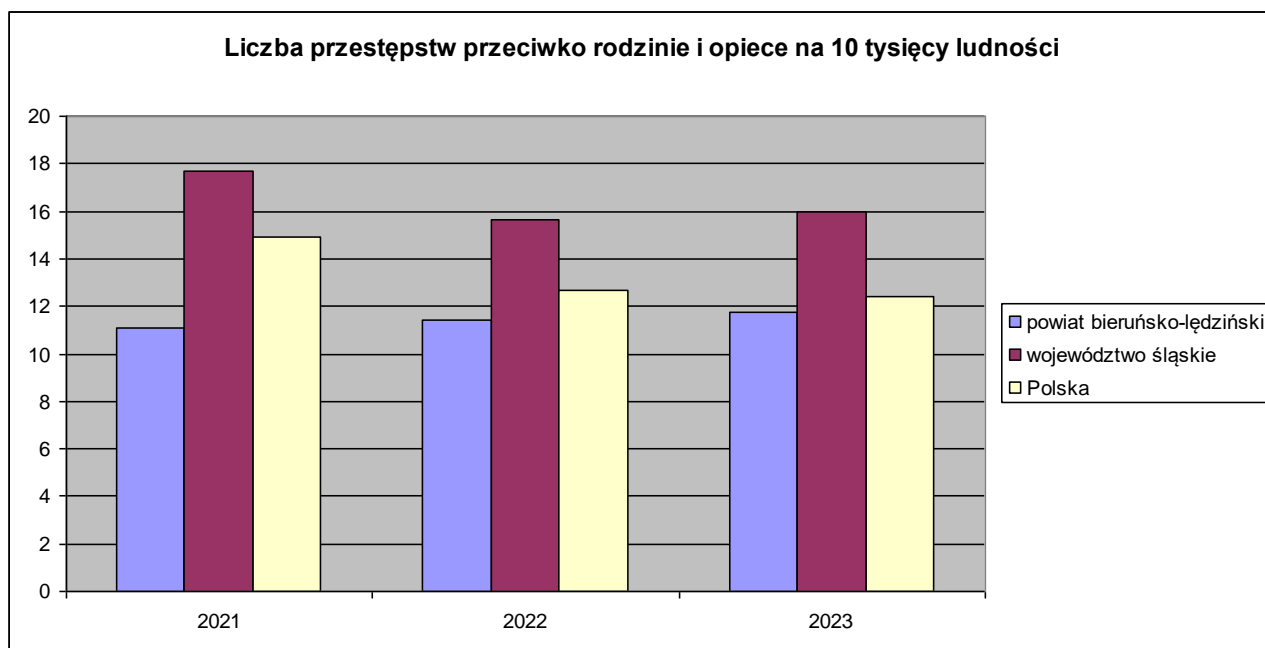
Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece stwierdzone przez policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych na 10 tysięcy ludności

Rok	2021			2022			2023		
Liczba przestępstw/ liczba ludności	Liczba przestępstw	Liczba ludności	L.przes. na 10 tys.	Liczba przestępstw	Liczba ludności	L.przes. na 10 tys.	Liczba przestępstw	Liczba ludności	L.przes. na 10 tys.
Powiat bieruńsko-łędziński	66	59513	11,09	68	59568	11,41	70	59443	11,77
Województwo śląskie	7754	4375947	17,72	6810	4346702	15,67	6901	4320130	15,97
Polska	56566	37907704	14,92	47967	37766327	12,70	46639	37636508	12,39

Źródło:

Bank Danych Lokalnych GUS (2024).

Wykres 3

Źródło:

Bank Danych Lokalnych GUS (2024).

Wniosek diagnostyczny nr 5

Skala przestępstw przeciwko rodzinie i opiece, min. znęcanie się i inne zabronione czyny wobec bliskich osób w powiecie bieruńsko-łędzińskim jest porównywalna, ale niższa niż skala tych przestępstw w województwie śląskim, jak i w całym kraju. Tym niemniej kilkadziesiąt takich

przestępstw rocznie na terenie powiatu w ostatnich latach stanowi poważny problem społeczny i zagrożenie dla prawidłowego funkcjonowania rodzin.

Podsumowując, na terenie powiatu bieruńsko-lędzkiego w 2023 roku policja prowadziła i zakończyła 70 postępowań przygotowawczych w sprawach przeciwko rodzinie i opiece. Jednocześnie w 2023 r. na terenie powiatu 139 rodzin objętych było procedurą „Niebieskie Karty” (w 2022 r. było to odpowiednio 68 i 121). Jak wspomniano, dysproporcje te mogą wynikać z różnic w metodach zbierania danych, lub kwalifikowaniu przypadków tych przestępstw i przemocy. Wzrastające dane liczbowe mogłyby wskazywać na zwiększenie się skali przemocy. W podobnej sytuacji, analiza ekspercka w *Ogólnopolskiej diagnozie infrastruktury wsparcia osób doznających przemocy w rodzinie...* odnosząc się do wzrastającej liczby wszczynanych procedur „Niebieskie Karty” podkreśla, iż „nie należy tego interpretować jako wzrostu liczby osób doznających przemocy, a raczej jako wzrost skuteczności działań służb i instytucji” (2017, s. 23). Każdy przypadek przemocy w rodzinie musi budzić niepokój, ale wzrost wskaźników w sprawozdaniach może wskazywać na większą wrażliwość, lepszą diagnostykę w systemie przeciwdziałania przemocy.

2.3. Infrastruktura wsparcia

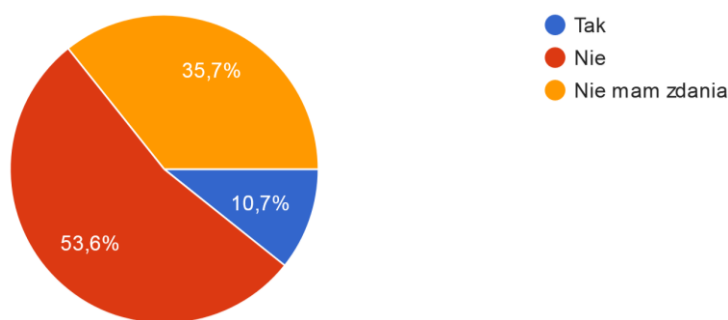
Plany pomocy rodzinom uwikłanym w przemoc zgodnie z *Ustawą z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej* (2024) opracowywane są przez grupy diagnostyczno-pomocowe powoływane przez działające w gminach zespoły interdyscyplinarne. Istotne znaczenie ma zakres i dostępność takiej pomocy. Dane własne i przeprowadzona kwerenda witryn internetowych pokazują, iż podstawowe poradnictwo dla osób doznających przemocy i ich rodzin znajduje się w ofercie każdego Ośrodka Pomocy Społecznej, oraz w ofercie Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie (PCPR). W każdym ośrodku na terenie naszego powiatu realizowane jest poradnictwo socjalne, a w niektórych także psychologiczne, prawne i dotyczące problematyki uzależnień. W PCPR realizowane jest poradnictwo prawne, psychologiczne dla osób doznających przemocy, oraz programy dla osób stosujących przemoc domową. Ponadto na terenie powiatu działają dwa punkty Nieodpłatnej Pomocy Prawnej dla osób pokrzywdzonych przestępstwem.

Informacje o możliwości uzyskania pomocy umieszczane są na stronach ośrodków i PCPR, najczęściej jednak w zakładkach o nazwach takich jak np. „zespół interdyscyplinarny”. Nie zawsze jest to czytelne, gdyż osoba doznająca przemocy może nie wiązać tego określenia z przeciwdziałaniem przemocy domowej. Zatem szybkie znalezienie informacji o dostępnej lokalnie pomocy dla osób pokrzywdzonych przemocą może być trudne.

Wskazują na to również wyniki badania ankietowego przedstawione poniżej. Pytania ankiety skierowano do osób, które doznawały przemocy bądź były jej świadkami. Wykresy 4 - 9 ilustrują uzyskane odpowiedzi na podstawie których sformułowano wnioski diagnostyczne od 6 do 11.

Wykres 4

Odpowiedzi na pytanie: „Czy Pani/Pana zdaniem mieszkańcy Powiatu bieruńsko-lędzkiego mają wystarczającą wiedzę o zagrożeniach i mechanizmach związanych ze zjawiskiem przemocy domowej”.

Źródło:

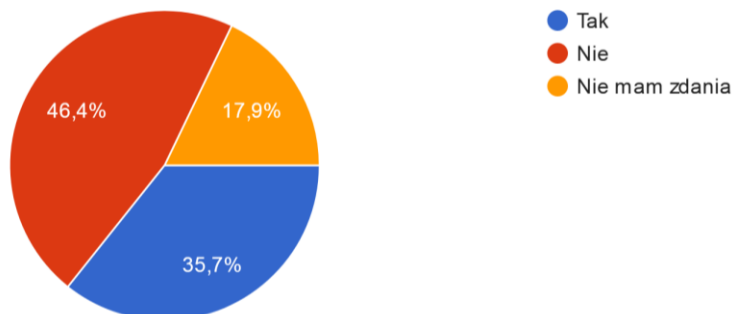
Badanie własne PCPR

Wniosek diagnostyczny nr 6

Ponad połowa respondentów (53,6 procent) odpowiedziała, że mieszkańcy nie mają wystarczającej wiedzy o zagrożeniach i mechanizmach związanych ze zjawiskiem przemocy domowej. Twierdząco odpowiedziało 10,7 procent, a ponad jedna trzecia (35,7 procent) nie miała zdania na ten temat. Konieczne jest wzmocnienie przekazu dotyczącego wiedzy na temat zjawiska przemocy domowej, wzmocnienie profilaktyki w tym zakresie.

Wykres 5

Odpowiedzi na pytanie: „Czy Pani/Pana zdaniem osoby doznające przemocy domowej mają wystarczającą wiedzę o możliwościach uzyskania pomocy na terenie Powiatu bieruńsko-łędzkiego?”

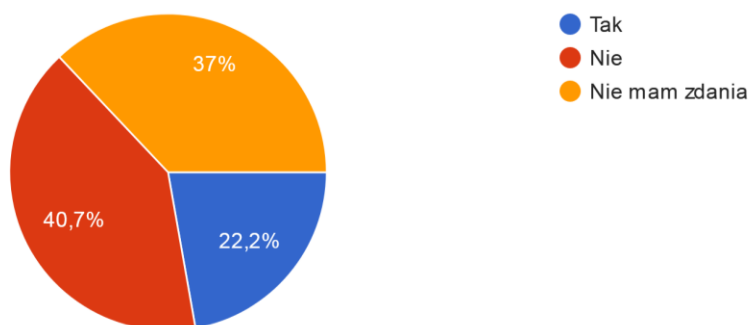

Wniosek diagnostyczny nr 7

Blisko połowa respondentów (46,4 procent) odpowiedziała, że osoby doznające przemocy domowej nie mają wystarczającej wiedzy o możliwościach uzyskania pomocy na terenie Powiatu bieruńsko-łędzkiego. Przeciwnego zdania ok. jedna trzecia pytanych (35,7), a 17,9 procent nie miała zdania na ten temat. Konieczne jest wzmocnienie przekazu, poprawienie prezentacji informacji o tym gdzie i jaką pomoc w sytuacji doznawania przemocy można uzyskać. Pokazuje to, że zarówno profilaktyka na poziomie ogólnokrajowym jak i lokalnym jest zbyt słaba. Należy rozwijać profilaktykę w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej adresowaną do mieszkańców powiatu.

Wykres 6

Odpowiedzi na pytanie: „Czy Pani/Pana zdaniem oferta pomocy dla osób doznających przemocy jest wystarczająca?”

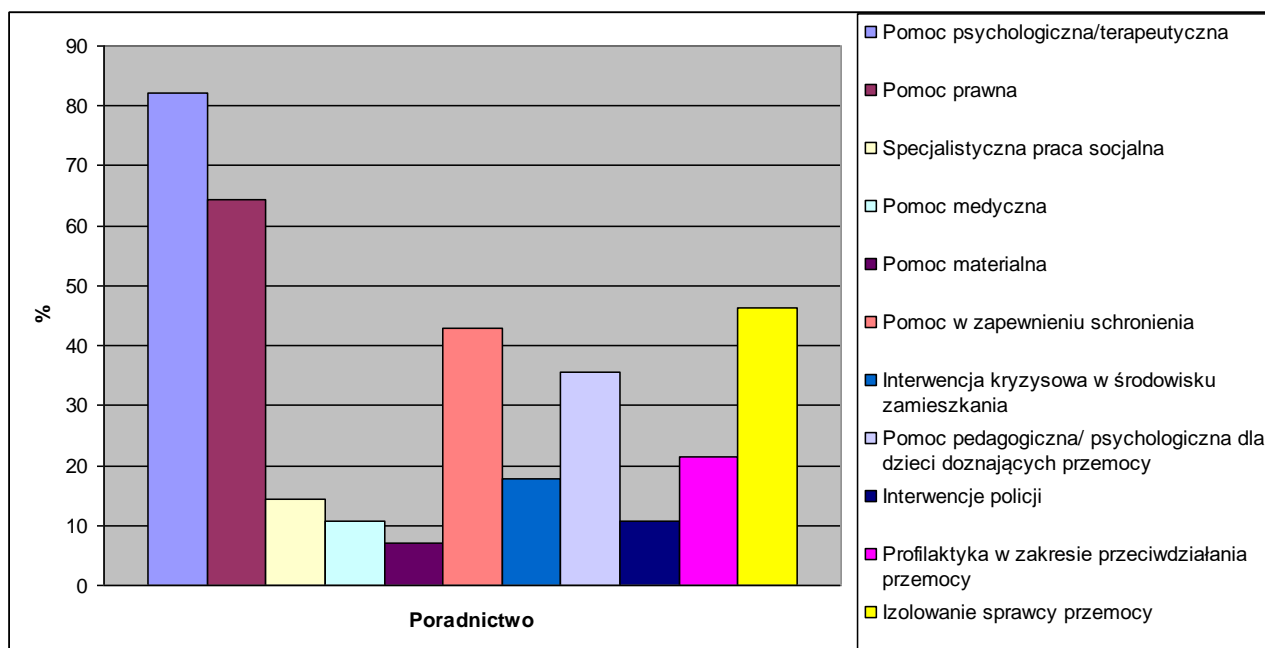

Wniosek diagnostyczny nr 8

Zaledwie co piąta osoba (22,2 procent) odpowiedziała, iż oferta pomocy dla osób doznających przemocy jest wystarczająca. Przeciwnego zdania jest 40,7 procent respondentów, a 37 procent nie ma zdania na ten temat. Wskazuje to na potrzebę przeglądu i porównania oferowanej i oczekiwanej pomocy, także w kontekście odpowiedzi na kolejne pytanie o najbardziej potrzebną pomoc. Należy poprawić wymianę informacji o realizowanym poradnictwie pomiędzy instytucjami wykonującymi zadania w obszarze przemocy domowej. W ewaluacjach nowego powiatowego programu przeciwdziałania przemocy należy szacować czas oczekiwania na poradnictwo dla osób doznających przemocy i w razie potrzeby poszerzyć ofertę.

Wykres 7

Odpowiedzi na pytanie: „Jaka oferta pomocy dla osób doznających przemocy domowej jest Pani/Pana zdaniem najbardziej potrzebna?”

Wniosek diagnostyczny nr 9

Najbardziej oczekiwaną formą pomocy jest pomoc psychologiczna i terapeutyczna (82,1 procent wskazań, gdzie respondenci mogli wskazywać na więcej niż jedną odpowiedź), następnie pomoc prawna (64,3 procent), izolowanie sprawcy przemocy (46,4 procent). Kolejne wskazania to pomoc w zapewnieniu schronienia (42,9 procent), pomoc pedagogiczna/psychologiczna dla dzieci (35,7), profilaktyka w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej (21,4), interwencja kryzysowa w środowisku zamieszkania, interwencje policji i pomoc medyczna (obie po 10,7 procent wskazań),

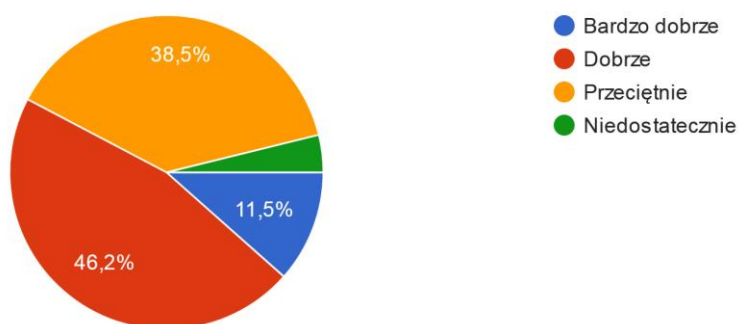
oraz pomoc materialna (7,1 procent). Te odpowiedzi również wskazują na potrzebę przeglądu oferowanej pomocy. Chociażby najbardziej oczekiwana pomoc psychologiczna i terapeutyczna jest oferowana zarówno przez powiat jak i gminy. Nie jest jednak oferowana przez wszystkie ośrodki pomocy społecznej, dostępna jest w określonych godzinach, oraz co pokazują wcześniejsze odpowiedzi oferta ta może być zbyt mało znana mieszkańcom.

Respondenci często wskazywali na pomoc pedagogiczną/psychologiczną dla dzieci doświadczających przemocy. Taka pomoc może być udzielana w działającym na terenie powiatu Zespole Środowiskowej Opieki Psychologicznej i Psychoterapeutycznej dla dzieci i młodzieży. Wiedza mieszkańców o możliwości korzystania z takiej pomocy dla dzieci będących świadkami lub doznających przemocy, może być niewystarczająca.

Aby sprecyzować to jakie formy pomocy są oczekiwane, warto przyjrzeć się odpowiedziom na pytania otwarte: „Jakie ograniczenia dostrzega Pani/Pan w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej na terenie Powiatu bieruńsko-lędzińskiego?” Odpowiedzi wskazują na brak mieszkań chronionych dla pokrzywdzonych przemocą, niewystarczającą wiedzę o zjawisku przemocy domowej i możliwości otrzymania pomocy, brak środków finansowych. Także niewystarczającą wiedzę i reagowanie pracowników instytucji ochrony zdrowia, pomocy społecznej, oświaty i policji. Podobne w treści odpowiedzi padają na pytanie: „Co Pani/Pana zdaniem można poprawić, jakie zasoby powiatu (ludzkie, instytucjonalne i inne) wykorzystać w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej?” Tutaj pojawiają się najczęściej postulaty dotyczące dostępu do mieszkań chronionych dla pokrzywdzonych, pomocy psychologicznej, psychiatrycznej, całodobowej interwencji, ale także „uruchomienia społeczności lokalnej”.

Wykres 8

Odpowiedzi na pytanie: „Jak oceniałaby Pani/Pan swoje kompetencje i zasoby w przezwyciężeniu problemu przemocy w swoim otoczeniu?”

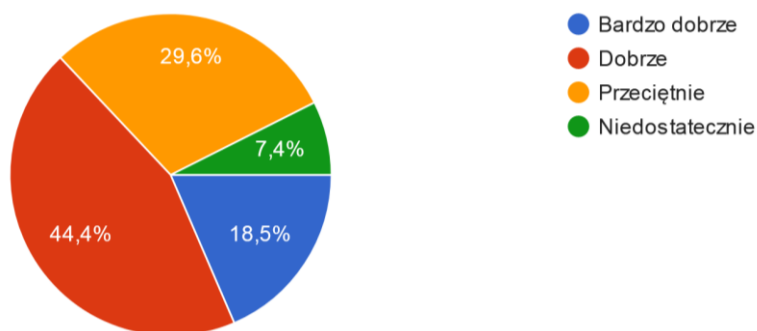

Wniosek diagnostyczny nr 10

Większość ankietowanych pozytywnie ocenia swoje kompetencje i zasoby w przezwycięzeniu problemu przemocy w swoim otoczeniu, bardzo dobrze 11,5 procent, dobrze 46,2 procent. Przeciętnie ocenia je 38,5 procent, a niedostatecznie 3,8 procent. Wskazuje to, że osoby doświadczające przemocy, będące jej świadkami, które korzystają z pomocy instytucjonalnej (większość badanych z niej korzystała), w dużej mierze dysponują zasobami by radzić sobie z skutkami problemu doznawania przemocy domowej. Problemem może być to, że pomoc ta nie trafia do wszystkich potrzebujących.

Wykres 9

Odpowiedzi na pytanie: „Jak ocenia Pani/Pan współpracę instytucji w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej na terenie Powiatu bieruńsko-lędzińskiego?”

Współpraca instytucji w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej na terenie powiatu bieruńsko-lędzińskiego oceniana jest bardzo dobrze przez 18,5 procent respondentów, dobrze przez 44,4 procent. Jako przeciętną ocenia ją prawie jedna trzecia badanych (29,6 procent), a za niedostateczną uważa ją 7,4 procent.

Wniosek diagnostyczny nr 11

Poziom współpracy pomiędzy instytucjami należy uznać jako zadowalający. Jednak w kontekście znaczenia postulatu interdyscyplinarności, konieczne jest rozwijanie tej współpracy, między innymi poprzez wspólne działania, interdyscyplinarne szkolenia i superwizje specjalistów.

Istotnym źródłem informacji diagnostycznych są przedstawione poniżej wnioski panelu ekspertów, który odbył się 20.09.2024 r. w siedzibie Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Lędzinach. W interwizji uczestniczyło 13 osób zaangażowanych w pracę z rodzinami uwikłanymi w przemoc z każdego Zespołu Interdyscyplinarnego z terenu powiatu, z Policji i PCPR. Zdaniem ekspertów dla usprawnienia systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie potrzebna jest realizacja następujących postulatów:

1. Dostępność do całodobowych miejsc dla osób doświadczających przemocy domowej na terenie powiatu.
2. Rozszerzenie oferty pomocowej o grupę wsparcia dla osób doświadczających przemocy domowej i terapię rodzinną.
3. Organizowanie superwizji, interwizji i szkoleń, w szczególności szkoleń dla ochrony zdrowia. Organizowanie spotkań przewodniczących ZI z przedstawicielami starostwa powiatowego.
4. Przeciwdziałanie brakom kadrowym w instytucjach tworzących system przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
5. Możliwość finansowania zadań w zakresie przeciwdziałania przemocy ze środków z tzw. funduszu kapslowego.
6. Przeciwdziałanie niewystarczającej liczbie rodzin zastępczych w tym pełniących funkcję pogotowia.

Opinie ekspertów są w znacznej mierze zbieżne z opiniami osób doznających przemocy i jej świadków. Potrzebne jest poszerzenie oferty pomocy dla osób pokrzywdzonych przemocą, znaczna część tej pomocy winna dotyczyć infrastruktury, przede wszystkim całodobowych miejsc pobytu. Także pozostałe postulaty wiążą się z nakładami finansowymi. Jeden z nich dotyczy szkoleń dla przedstawicieli ochrony zdrowia. W trakcie panelu przewodniczący zespołów interdyscyplinarnych wskazywali na niewielką liczbę „Niebieskich Kart” zakładanych przez pracowników ochrony zdrowia. Wskazywali na rolę powiatu, starostwa powiatowego, która mogłaby polegać na przekonywaniu przedstawicieli placówek medycznych do większego zaangażowania w realizację procedury „Niebieskie Karty”. Generalnie jest to problem systemowy, gdyż w skali całego kraju udział procentowy Niebieskich Kart zakładanych w placówkach zdrowia jest niewielki (*Załącznik statystyczny z Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za 2022 r.*, 2023). Tym niemniej taki postulat, obok tego dotyczącego szkoleń, superwizji, interwizji, pokazuje potrzebę prezentowania sposobów, pomysłów ulepszania lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy domowej opinii publicznej i samorządom. Oczywiście adresatami powyższych postulatów są zarówno samorząd powiatowy, jak i gminny, wojewódzki, a także administracja rządowa. Pokazuje to jednak potrzebę transmisji postulatów, pomysłów pomiędzy praktykami przeciwdziałania przemocy a decydentami.

Wniosek diagnostyczny nr 12

Wskazane jest organizowanie spotkań przedstawicieli instytucji, których rola jest istotna w kontekście przeciwdziałania przemocy domowej z przedstawicielami samorządu w celu artykułowania potrzeb w tym obszarze. Potrzebne jest forum wymiany informacji, doświadczeń,

opinii i pomysłów, zarówno pomiędzy zespołami interdyscyplinarnymi, jak i przedstawicielami poszczególnych instytucji i samorządu, by zwiększać koordynację i jakość udzielanej pomocy.

2.4. Pomoc udzielana osobom uwikłanym w przemoc

Interwencje w rodzinach zagrożonych przemocą, pomoc udzielana osobom doznającym przemocy, jak i działania wobec sprawców określa procedura „Niebieskie Karty”. W przypadku każdej rodziny dotkniętej przemocą, sporządzana jest szczegółowa diagnoza i plan pomocy. Są to zadania powoływanych przez przewodniczącego zespołu interdyscyplinarnego grup diagnostyczno-pomocowych. Stąd też dane dotyczące liczby rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty” na terenie powiatu bieruńsko-lędzińskiego (opisane w podrozdziale 2.2), ukazują skalę zjawiska, ale także rozmiar świadczonej pomocy. Dane te są istotnymi wskaźnikami diagnozy systemu wsparcia rodzin uwikłanych w przemoc.

Uzupełnieniem tych danych jest liczba interwencji domowych w związku z występowaniem przemocy domowej.

Tabela 9

Liczba interwencji domowych Policji w związku z występowaniem przemocy domowej na terenie powiatu bieruńsko-lędzińskiego

Rok	2019	2020	2021	2022	2023
Liczba interwencji	306	275	285	247	235

Źródło:

Projekt Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej oraz Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej w Gminie Bojszowy na lata 2025-20230.

Liczba interwencji domowych policji w poszczególnych latach jest wyższa niż liczba rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty” (porównaj: tabele 4 i 5). Wynika to z faktu, iż w jednej rodzinie objętej procedurą może być przeprowadzonych kilka interwencji. Istotny jest tutaj fakt, iż interwencja policji w wielu przypadkach jest pierwszą pomocą udzieloną osobie doznającej przemocy, szczególnie kiedy np. w godzinach nocnych nie jest możliwy kontakt z innymi instytucjami.

Ważnym wskaźnikiem jest liczba osób doznających przemocy domowej objętych poradnictwem socjalnym, psychologicznym, prawnym i rodzinnym co pokazuje tabela 10 i wykres 10.

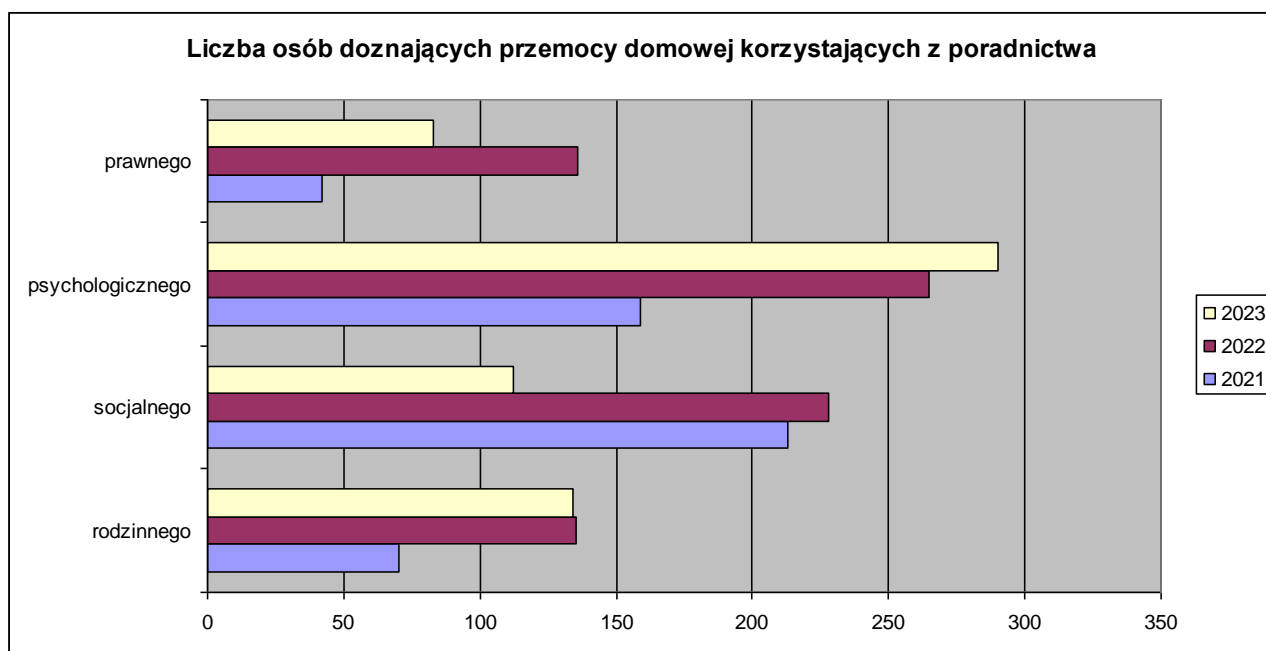
Tabela 10

Liczba osób doznających przemocy domowej korzystających z poradnictwa w Ośrodkach Pomocy Społecznej i PCPR w latach 2021 – 2023.

Poradnictwo	2021	2022	2023
socjalne	213	228	112
psychologiczne	159	265	290
prawne	42	136	83
rodzinne	70	135	134

Źródło:
Dane własne PCPR.

Wykres 10

Źródło: Dane własne PCPR.

Podane powyżej dane dotyczące udzielanej pomocy w formie poradnictwa podano łącznie t.j. obejmują pomoc świadczoną przez ośrodki pomocy społecznej z terenu powiatu i PCPR. Wynika to z faktu, iż uzyskane z poszczególnych ośrodków informacje wskazują na znaczne różnice w rozumieniu i definiowaniu samego poradnictwa. Tym niemniej dane te wskazują na zmiany w zakresie udzielanego poradnictwa w skali powiatu. Liczba osób korzystających z poradnictwa znacznie się zmieniała w ostatnich latach. Istotne, że zwiększa się liczba osób korzystających z poradnictwa psychologicznego najbardziej oczekiwanego w opinii osób doznających przemocy i świadków przemocy domowej.

W tym miejscu należy poczynić kilka kolejnych wniosków diagnostycznych:

Wniosek diagnostyczny nr 13

W definiowaniu i kwalifikowaniu poradnictwa dla osób pokrzywdzonych przemocą, również należy dążyć do większej jednolitości pojęciowej. Służyć winny temu wspólne spotkania, superwizje, interwizje i szkolenia dla przedstawicieli instytucji gminnych i powiatowych działających w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Wniosek diagnostyczny nr 14

Należy rozwijać współpracę pomiędzy przedstawicielami instytucji gminnych i powiatowych, tak aby szczególnie dla mieszkańców gmin gdzie np. poradnictwo psychologiczne nie jest udzielane, lub udzielane w niewielkim zakresie, mogło być realizowane w PCPR. Natomiast poradnictwo prawne nadal powinno znajdować się w ofercie pomocowej PCPR, choć może być ono również świadczone w Punktach Nieodpłatnej Pomocy Prawnej.

Ważnym aspektem przeciwdziałania przemocy domowej jest praca z osobami stosującymi przemoc domowa. Wskaźniki opisujące tę pracę czyli realizację programów korekcyjno-edukacyjnego i psychologiczno-terapeutycznego dla osób stosujących przemoc domową przedstawiono w tabeli 11.

Tabela 11

Realizacja programów dla osób stosujących przemoc domową w powiecie bieruńsko-lędzkim

Rok		2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Realizacja programu korekcyjno-edukacyjnego dla osób stosujących przemoc	Liczba osób, które przystąpiły do programu	9	7	13	-	9	12	11
	Liczba osób, które ukończyły program	6	2	5	-	4	7	8
Realizacja programu psychologiczno-terapeutycznego dla osób stosujących przemoc	Liczba osób, które przystąpiły do programu	5	6	7	16	8	8	11
	Liczba osób, które ukończyły program	5	6	5	12	8	7	8

Źródło:

Dane własne PCPR.

Ważnym czynnikiem determinującym dalszą pracę z osobami stosującymi przemoc domową są nowe regulacje prawne, nakładające na zespoły interdyscyplinarne nowe zadania w zakresie mobilizacji sprawców do udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych i psychologiczno-terapeutycznych. O ile taka osoba pomimo skierowania nie zgłosi się i nie ukończy programu, jest to traktowane jako wykroczenie. Mogłoby to oznaczać większy napływ osób stosujących przemoc do programów, ale chociaż nowe przepisy obowiązują od 2023 r. tak się nie dzieje (niepełne dane za 2024 r. pokazują wręcz zmniejszenie liczby uczestników programów). Prawdopodobnie jedną z przyczyn jest brak spójnej interpretacji nowych przepisów i wypracowanych standardów. Inną to, że osoby uzależnione stosujące przemoc muszą najpierw ukończyć terapię odwykową. Mogą występować także trudności organizacyjne w obsłudze przez zespoły interdyscyplinarne nowych wymagających znacznych nakładów pracy zadań.

Wniosek diagnostyczny nr 15

Kierowanie osób stosujących przemoc domową, wymaga wypracowania min. na drodze superwizji, interwizji i spotkań zespołów interdyscyplinarnych nowych standardów w tym zakresie.

Rządowy Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024–2030 postuluje „zapewnienie dostępu do programów korekcyjno-edukacyjnych w każdym powiecie przez całoroczną dostępność miejsc w realizowanych programach” (s. 45, 2023). Przemawia również za tym postulat pracy z całą rodziną dotkniętą przemocą, w tym także jak najszybszego rozpoczęcia pracy korekcyjnej ze sprawcą. Dlatego Rada Powiatu Bieruńsko-Lędzińskiego w uchwale z 25.03.2024 r. przyjęła *Program korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc domową na lata 2024-2028* (2024), zakładający taką całoroczną dostępność.

Wniosek diagnostyczny 16

Powinna być zachowana całoroczna dostępność do jednego z przewidzianych w *Ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej* (2024) programów dla osób stosujących przemoc w rodzinie t.j. programu korekcyjno-edukacyjnego lub programu psychologiczno-terapeutycznego.

Dotychczas w powiecie realizowane były programy dla osób stosujących przemoc, zarówno korekcyjno-edukacyjny prowadzony w formie grupowej jak i psychologiczno-terapeutyczny w formie indywidualnej, jednakże w obu przypadkach bez całorocznej dostępności. Liczbę uczestników programów dla osób stosujących przemoc można uznać za niewystarczającą, szczególnie biorąc pod uwagę liczbę prowadzonych procedur „Niebieskie Karty”, jak i liczbę osób doznających przemocy korzystających z poradnictwa (patrz tabele 4, 5 i 10).

W 2023 roku w całym powiecie prowadzono 139 procedur „Niebieskie Karty”. Za każdą procedurą stoi osoba stosująca przemoc, której zachowanie wymaga zmiany. Tymczasem w tym samym 2023 roku do programów dla sprawców na terenie powiatu przystąpiły 22 osoby a 16 osób je ukończyło. W znacznej mierze wynika to z trudności w mobilizowaniu tych osób, widocznej w skali całego województwa. Powiat bieruńsko-lędzki pod tym względem ma stosunkowo dobre wskaźniki, zważywszy przykładowo, że 2023 r. spośród 17 powiatów ziemskich w województwie śląskim, powiat bieruńsko-lędzki był jednym z siedmiu gdzie realizowano program psychologiczno- terapeutyczny dla osób stosujących przemoc (*Raport z realizacji w województwie śląskim zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2023 roku.*, 2024).

Wniosek diagnostyczny nr 17

Fakt realizowania w powiecie obu programów dla osób stosujących przemoc domową: korekcyjno-edukacyjnego i psychologiczno-terapeutycznego, jak i ich liczebność na tle województwa śląskiego i całego kraju należy oceniać pozytywnie. Natomiast w odniesieniu do ilości prowadzonych procedur „Niebieskie Karty” liczba uczestników pozostaje niewystarczająca.

2.5. Prawne uwarunkowania przeciwdziałania przemocy domowej

Diagnostując problem przemocy w rodzinie należy mieć na uwadze prawne regulacje przeciwdziałania temu zjawisku. W kontekście diagnozy ma to znaczenie z następujących powodów:

1. Regulacje prawne wynikają ze zidentyfikowanych istotnych, w skali całego kraju problemów wymagających systemowych rozwiązań. Przeprowadzona w 2023 r. nowelizacja *Ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej* (2024), wynikała z prac Zespołu Monitorującego działającego przy Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, a także z części zgłaszanych postulatów przez osoby zaangażowane w przeciwdziałanie przemocy domowej. Z kolei rozwiązania wprowadzone w *Rządowym Programie Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024–2030* (2023) wynikają wprost z przeprowadzonej dla potrzeb programu diagnozy ogólnopolskiej.
2. Diagnoza lokalna z racji ograniczeń metodologicznych, może nie uchwycić niektórych problemów, widocznych jednak w skali całego kraju i z tego powodu wprowadzonych przepisami prawa. Zatem nawet jeżeli, określone aspekty problemu przemocy domowej nie zostały zidentyfikowane w wyniku przeprowadzonej diagnozy na terenie powiatu, to uzasadnieniem wprowadzania określonych działań są zadania ustawowe.

Zasady i sposoby przeciwdziałania przemocy w rodzinie określa wielokrotnie przywoływana tu *Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej* (2024). Ustawa wymienia zadania samorządu gminnego i powiatowego. Zgodnie z art. 6 ust. 2 do zadań własnych gminy należy w szczególności tworzenie gminnego systemu przeciwdziałania przemocy domowej, w tym:

- 1) opracowanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy domowej i ochrony osób doznających przemocy domowej;
- 2) prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą domową;
- 3) zapewnienie osobom doznającym przemocy domowej miejsc w ośrodkach wsparcia;
- 4) tworzenie zespołów interdyscyplinarnych.

Zgodnie z art. 6 ust. 3 do zadań własnych powiatu należy w szczególności:

- 1) opracowanie i realizacja powiatowego programu przeciwdziałania przemocy domowej i ochrony osób doznających przemocy domowej;
- 2) opracowanie i realizacja programów służących działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą domową;
- 3) zapewnienie osobom doznającym przemocy domowej miejsc w ośrodkach wsparcia;
- 4) zapewnienie osobom doznającym przemocy domowej miejsc w ośrodkach interwencji kryzysowej.

Zgodnie z art. 6 ust. 4 do zadań z zakresu administracji rządowej realizowanych przez powiat należy w szczególności:

- 1) tworzenie i prowadzenie specjalistycznych ośrodków wsparcia dla osób doznających przemocy domowej;
- 2) opracowywanie i realizacja programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową;
- 3) opracowywanie i realizacja programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową;
- 4) wydawanie zaświadczeń o zgłoszeniu się osoby stosującej przemoc domową do uczestnictwa w programach korekcyjno-edukacyjnym i psychologiczno-terapeutycznym, oraz o ich ukończeniu.

Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (2024) ma 12 obowiązujących aktów wykonawczych, szczególnie istotne jest tu *Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 września 2023 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy*

„Niebieska Karta” (2024). Określa ono szczegółowo sposoby interwencji w sytuacji zagrożenia przemocą domową, przewidując działania wobec pokrzywdzonych i sprawców.

Bardzo istotnym aktem wykonawczym do ustawy, jest Uchwała Nr 205 Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2023 r. w sprawie ustanowienia *Rządowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024–2030* (2023). Program szczegółowo określa zadania instytucji rządowych, samorządowych i współpracujących z nimi organizacji pozarządowych.

Program przeciwdziałania przemocy w rodzinie w województwie śląskim na lata 2021-2025 (2021), formułuje zalecenia w zakresie pomocy osobom doznającym przemocy, jak i działania wobec sprawców. Jednakże nowelizacja *Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej* (2024), wymaga aktualizacji części z nich.

Ponadto w przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie mogą mieć zastosowanie takie regulacje jak:

- *Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej* (2024) definiuje przemoc domową jako jeden z ważnych powodów przyznawania pomocy i określa formy tej pomocy.

- *Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi* (2024) wskazuje na sposoby rozwiązywania problemu nadużywania alkoholu jako często współistniejącego z problemem przemocy domowej.

- *Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny* (2024) penalizuje stosowanie przemocy w rodzinie, a *Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego* (2024) wskazuje na sposoby ochrony pokrzywdzonych w postępowaniach prowadzonych przez organy ścigania i sądy.

- *Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* (2024) reguluje kwestie zapewnienia opieki zastępczej dzieciom doznającym przemocy we własnych rodzinach.

Wniosek diagnostyczny nr 18

Zadania powiatu wynikające z *Ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej* (2024) i z aktów wykonawczych, muszą być uwzględnione w powiatowym programie przeciwdziałania przemocy domowej i programie ochrony osób doznających przemocy domowej, dając podstawę współpracy pomiędzy instytucjami rządowymi, samorządowymi i organizacjami społecznymi.

2.6. Analiza SWOT

Analiza SWOT jest przydatnym narzędziem, które może być zastosowane w lokalnej diagnozie przeciwdziałania przemocy domowej. Nazwa metody jest akronimem angielskich słów: *strengths* - mocne strony, *weaknesses* - słabe strony, *opportunities* - szanse potencjalne lub

zaistniałe w otoczeniu, *threats* - zagrożenia prawdopodobne lub istniejące w otoczeniu (*Encyklopedia zarządzania*, 2019). Analizowanie lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w kontekście tych czterech kryteriów, pomaga zidentyfikować, zestawiać i opisać, co przeszkadza, a co stanowi zasób, w kontekście osiągania celów i rozwiązywania problemów. Wyniki tej analizy przedstawiono w tabeli 12.

Tabela 12

Analiza SWOT

<p>S - wewnętrzne pozytywne - silne strony</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Funkcjonowanie zespołów interdyscyplinarnych i praca w grupach diagnostyczno-pomocowych w każdej gminie powiatu ➤ Ilość prowadzonych procedur interwencyjnych „Niebieskie Karty” w powiecie porównywalna z danymi z województwa śląskiego i z całego kraju ➤ Dobry poziom współpracy pomiędzy instytucjami realizującymi zadania z obszaru przeciwdziałania przemocy domowej ➤ Oferta pomocy psychoterapeutycznej w Zespole Środowiskowej Opieki Psychologicznej i Psychoterapeutycznej dla dzieci i młodzieży ➤ Zadowalający poziom realizacji programów psychologiczno-terapeutycznych i korekcyjno-educacyjnych dla osób stosujących przemoc domową na tle danych dot. województwa śląskiego 	<p>W - wewnętrzne negatywne – słabe strony</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Niewystarczająca znajomość oferty pomocy wśród osób zagrożonych przemocą domową ➤ Niewystarczająca przejrzystość i dostępność informatorów na stronach internetowych ➤ Różnice definicyjne i niejednolite dane z monitoringu problemu przemocy ➤ Niejednolita terminologia w planowaniu i realizowaniu poradnictwa dla osób uwikłanych w przemoc ➤ Różny poziom i zakres realizowanego poradnictwa w poszczególnych gminach powiatu ➤ Niewystarczająca efektywna profilaktyka przeciwdziałania przemocy domowej ➤ Niewystarczająca infrastruktura np. brak mieszkań chronionych dla osób doświadczających przemocy domowej
<p>O - zewnętrzne pozytywne – szanse</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Dostęp do specjalistycznych szkoleń dla pracowników wykonujących zadania z obszaru przeciwdziałania przemocy domowej ➤ Możliwość ubiegania się o środki finansowe z programów osłonowych na projekty kierowane do grup zwiększonego ryzyka doznawania przemocy ➤ Rozwijanie współpracy z organizacjami pozarządowymi ➤ Możliwość korzystania z czasopism i innych publikacji z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie 	<p>T - zewnętrzne negatywne – zagrożenia</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Niechęć osób stosujących przemoc do podejmowania terapii i udziału w programach korekcyjno-educacyjnych ➤ Ryzyko zaniedbywania, przemocy wobec seniorów w związku ze zmianami demograficznymi ➤ Znacząca skala zjawiska przemocy domowej w powiecie ➤ Niewystarczająca wiedza mieszkańców powiatu o zagrożeniach i mechanizmach związanych ze zjawiskiem przemocy domowej ➤ Zagrożenie przestępczością przeciwko rodzinie i opiece

3. Cele Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej oraz Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej

Przemoc w rodzinie zidentyfikowano jako istotny problem społeczny powiatu bieruńsko-lędzkiego wymagający podjęcia działań ograniczających skalę tego zjawiska. Postulat celowościowego charakteru działań społecznych oznacza konieczność określenia celów Powiatowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej oraz Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej i wskazania uzasadnienia planowanych działań (Podgórecki, 1998).

3.1. Uzasadnienie wdrożenia programu

Za koniecznością opracowania i wdrożenia powiatowego programu przeciwdziałania przemocy domowej i ochrony osób doznających przemocy domowej przemawiają istotne powody. Przede wszystkim diagnoza przedstawiona w rozdziale 2 pokazuje, iż przemoc w rodzinie jest problemem dotyczącym mieszkańców powiatu bieruńsko-lędzkiego, z dynamiką i skalą porównywalną z danymi wojewódzkimi i krajowymi. Jak wykazano we wnioskach diagnostycznych i analizie SWOT, obecny system przeciwdziałania przemocy w niektórych obszarach wymaga zmian i intensyfikacji działań, a w niektórych kontynuacji.

Ważnym argumentem, jest wspomniany w rozdziale 1 i opisywany w literaturze, destrukcyjny wpływ przemocy domowej na funkcjonowanie rodzin, w których problem ten jest obecny. W szczególności dotyczy dzieci, zaburzając ich rozwój i często determinując całe ich późniejsze życie (Bowlby, 2007), ale także osoby starsze poprzez znaczne ryzyko izolacji (Jaszczak-Kuźmińska i Michalska, 2010). Zawsze jednak, bez względu na wiek i inne kategorie demograficzne, przemoc domowa zagraża zdrowiu i życiu osób, rodzin i całych społeczności. Przemoc domowa, może występować wraz z innymi problemami takimi jak niepełnosprawność, długotrwała choroba, uzależnienie od substancji psychoaktywnych. Jednak z badań ogólnopolskich wynika, iż nie jest możliwe określenie jednorodnego profilu osoby doświadczającej przemocy domowej, czy też osoby stosującej przemoc (*Ogólnopolska diagnoza infrastruktury wsparcia osób doznających przemocy oraz ocena efektywności i skuteczności stosowanych form pomocy*, 2017, Rode, 2010).

Przemoc domowa jest na tyle ważną kwestią, iż dobrze pojmowana lokalna polityka społeczna, musi być nastawiona na przeciwdziałanie temu zjawisku. Wymóg ten wynika również z *Ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej* (2024), nakładającej na powiat obowiązek opracowania i realizacji programu przeciwdziałania przemocy domowej i ochrony osób doznających przemocy domowej.

Założenia i cele prezentowanego programu winny korespondować z celami sformułowanymi w krajowych, regionalnych i lokalnych programach z obszaru polityki społecznej. Należy do nich zaliczyć:

1. *Rządowy Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024–2030* (2023), którego głównym celem jest „zwiększenie skuteczności przeciwdziałania przemocy domowej oraz zmniejszenie skali tego zjawiska w Polsce” (s.17).
2. *Program przeciwdziałania przemocy w rodzinie w województwie śląskim na lata 2021-2025* (2021), gdzie jako główny cel zapisano wzmocnienie przeciwdziałania przemocy w rodzinie w województwie śląskim.
3. *Strategia rozwiązywania problemów społecznych w powiecie bieruńsko-łędzińskim na lata 2021-2028* gdzie jako misję przyjęto: „Budowanie efektywnie działającego systemu oparcia społecznego dla mieszkańców powiatu bieruńsko-łędzińskiego, ze szczególnym uwzględnieniem opieki nad dzieckiem, funkcjonowania osób starszych i niepełnosprawnych”. Jednym z celów strategicznych ma być tutaj: „Zwiększenie skuteczności przeciwdziałania przemocy w rodzinie, sytuacjom kryzysowym i uzależnieniom” (s. 92-94, 2020).
4. *Program zapobiegania przestępczości oraz ochrony bezpieczeństwa obywateli i porządku publicznego dla powiatu bieruńsko-łędzińskiego na lata 2023-2028*, „nadrzędnym celem programu jest wzrost bezpieczeństwa mieszkańców powiatu bieruńsko-łędzińskiego” (2023, s. 12). Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie jest w nim jednym z siedmiu obszarów działania.
5. *Program korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc domową na lata 2024-2028* uchwalony przez Radę Powiatu Bieruńsko-Łędzińskiego w dniu 25.03.2024 r. Jego celem jest „powstrzymanie osób stosujących przemoc domową przed dalszym jej stosowaniem oraz rozwijanie umiejętności samokontroli i rozwiązywania problemów bez stosowania przemocy” (s. 3, 2024).

3.2. Cel główny i cele szczegółowe

Sformułowane cele prezentowanego programu wynikają z charakterystyki zjawiska przemocy domowej na terenie powiatu bieruńsko-łędzińskiego, oraz z analizy założeń obowiązujących ponadlokalnych programów przeciwdziałania przemocy i regulacji prawnych w tym zakresie.

Cel główny:

Zwiększenie skuteczności przeciwdziałania przemocy domowej oraz zmniejszenie skali tego zjawiska w powiecie bieruńsko-łędzińskim.

Cele szczegółowe:

- Podniesienie poziomu świadomości społecznej na temat przyczyn i skutków przemocy domowej oraz promowanie metod wychowawczych bez użycia przemocy.
- Zwiększenie ochrony i wsparcia osób dotkniętych przemocą domową.
- Zatrzymanie stosowania przemocy domowej, oraz rozwijanie kompetencji w relacjach rodzinnych bez stosowania przemocy.
- Zwiększenie kompetencji i rozwój współpracy osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej.

4. Planowane działania

Realizacji celów Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej oraz Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej mają służyć działania profilaktyczne, wsparcie osób doznających przemocy, działania wobec sprawców i rozwijanie kompetencji przedstawicieli podmiotów realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej. Część działań zakłada zaplanowanie szczegółowych rozwiązań jak np. realizacja programów w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci zagrożonych przemocą. Inne mogą być realizowane bezpośrednio na podstawie zapisów prezentowanego programu.

Prezentowany powiatowy program przeciwdziałania przemocy domowej ma być kontynuacją programu realizowanego w latach 2021-2024. Zdecydowana większość zapisów tamtego programu została wdrożona. Kontynuowano wsparcie osób doznających przemocy i pracę korekcyjno-edukacyjną z osobami stosującymi przemoc. Monitorowano realizację programu, zbierając i opracowując coroczne raporty, które były podstawą przygotowania części diagnostycznej prezentowanego programu.

Działania w ramach programu były monitorowane, a w niektórych obszarach w znacznym stopniu ewaluowane, głównie pracy z osobami stosującymi przemoc, gdzie nowe zapisy ustawowe wymusiły zmiany zasad prowadzenia programu korekcyjno-edukacyjnego dla osób stosujących przemoc domową. Niektóre zaplanowane w poprzednim programie działania zrealizowano na wymaganym poziomie, głównie w obszarze profilaktyki, chociaż obecnie wyraźna jest potrzeba szerszej profilaktyki. Nie zrealizowano działania w postaci przygotowania w ramach zasobów infrastrukturalnych powiatu mieszkań dla osób doznających przemocy. Należy mieć świadomość, że takie działania wymagają uruchomienia znacznych zasobów i podejmowania decyzji raczej na poziomie budowania strategii rozwoju niż programowania działań w niezwykle ważnym, ale jednym z wielu obszarów lokalnej polityki społecznej.

Większość działań zaplanowanych w niniejszym programie jest kontynuacją tych realizowanych w poprzednich latach i ujętych w poprzednim programie. Wynika to po pierwsze z potrzeby kontynuowania sprawdzonej już praktyki przeciwdziałania przemocy w tym przede wszystkim potrzeby kontynuowania pomocy osobom uwikłanym w przemoc. Po drugie wynika z konieczności wdrażania zadań przewidzianych w *Ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (2024)* do realizacji przez powiat.

4.1. Profilaktyka i edukacja społeczna

Jak stwierdzono w rozdziale 2. *Diagnoza problemu przemocy domowej w powiecie bieruńsko-lędzińskim*, konieczne jest wzmocnienie przekazu, kierowanego do osób zagrożonych przemocą domową o tym gdzie i jaką pomoc w sytuacji doznawania przemocy mogą uzyskać (s.18). Ponadto należy rozwijać profilaktykę w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie adresowaną do mieszkańców naszego powiatu.

Prowadzone działania informacyjne przedstawione poniżej w tabeli 12, zgodnie z zapisami *Rządowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024–2030 (2023)*, powinny koncentrować się na tematyce:

- obalania mitów i stereotypów na temat przemocy domowej, usprawiedliwiających jej stosowanie,
- opisanie mechanizmów przemocy domowej z jednoznacznym wskazaniem na ich społeczną szkodliwość i społeczno-kulturowe uwarunkowania,
- promowania metod wychowawczych bez użycia przemocy i informowania o zakazie stosowania kar cielesnych wobec dzieci, przez osoby wykonujące władzę rodzicielską oraz sprawujące opiekę lub pieczę,
- promowania działań służących przeciwdziałaniu przemocy domowej, w tym ochronę i pomoc dla osób doznających przemocy oraz interwencję wobec osób stosujących przemoc.

Tabela 12

Profilaktyka i edukacja społeczna

Cel	Działania	Realizatorzy	Termin realizacji	Wskaźnik realizacji
Podniesienie poziomu świadomości społecznej na temat przyczyn i skutków przemocy domowej oraz promowanie metod wychowawczych bez użycia przemocy.	1. Diagnoza zjawiska przemocy domowej na obszarze powiatu.	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Łędzinach (PCPR)	Realizacja co 2 lata	Liczba (L.) opracowanych diagnoz.
	2. Prowadzenie edukacyjnych kampanii społecznych dotyczących problematyki przemocy domowej poprzez: - prowadzenie prelekcji w placówkach wsparcia seniorów, - prowadzenie lekcji w klasach szkół ponadpodstawowych dotyczących mechanizmów przemocy domowej i możliwości uzyskania pomocy, - prelekcje podczas zebrań dla rodziców w szkołach, - publikacje informatorów z treściami edukacyjnymi, - włączanie się w ponadlokalne działania profilaktyczne.	PCPR, placówki oświaty, placówki wsparcia seniorów, organizacje pozarządowe	2025 - 2028	L. kampanii, L. osób biorących udział (szacowana), L. odbiorców, czytelników itp. (szacowana).
	3. Współpraca instytucji powiatowych z parafiami, przekazywanie informatorów dotyczących zjawiska przemocy domowej do wykorzystania w ramach działania poradni prowadzonych przez kościoły lub związki wyznaniowe lub do programów nauk przedmażeńskich.	PCPR, Starostwo Powiatowe w Bieruniu, parafie, organizacje pozarządowe	W każdym roku realizacji	L. podjętych inicjatyw, L. osób, którym udzielono informacji dotyczących przeciwdziałania przemocy domowej.
	4. Opracowanie i realizacja programów służących działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci zagrożonych przemocą domową.	PCPR, placówki oświatowe, organizacje pozarządowe	W każdym roku realizacji	L. programów, L. osób, którym udzielono pomocy.

4.2. Program Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej

Przemoc domowa może dotyczyć osoby w różnym wieku, bez względu na miejsce zamieszkania, stopień wykształcenia czy sytuację materialną. Zdecydowanie częściej w przypadku osób dorosłych doświadczają jej kobiety z odsetkiem sięgającym 96 procent, choć dotyczy także mężczyzn (*Ogólnopolska diagnoza infrastruktury wsparcia osób doznających przemocy oraz ocena efektywności i skuteczności stosowanych form pomocy*, 2017). Oznacza to, że znacznie częściej sprawcami przemocy są mężczyźni, co potwierdzają dane Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie, w realizowanych programach dla osób stosujących przemoc domową w ostatnich trzech latach (2021 – 2023) mężczyźni stanowią 95 procent ogółu uczestników.

Badanie opinii Polaków pokazuje, że zwiększa się świadomość na temat zjawiska przemocy domowej. Nadal pozostaje jednak trudnym problemem w odbiorze społecznym. Aż 40 procent Polaków zgadza się z kontrowersyjnym stwierdzeniem, że „ofiary przemocy w rodzinie akceptują swoją sytuację” (*Ogólnopolska diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie*, s. 16, 2019).

Określenie profilu osoby doznającej przemocy jest zadaniem bardzo trudnym nawet na podstawie danych ogólnopolskich, tym bardziej, że brakuje aktualnych badań. Na podstawie tych dostępnych, można zobaczyć jedynie rysujące się tendencje statystyczne. Najczęściej przemocy domowej doświadczają osoby młode w wieku 25-34 lat, stanowiąc 37,50 procent wszystkich osób dotkniętych przemocą domową. Pod względem miejsca zamieszkania, najwięcej jest ich na wsiach - 27,92 procent, następnie w miastach od 20-50 tys. mieszkańców (18,18 procent), a najmniej w miastach powyżej 200 tys. mieszkańców (7,14 procent). Jeśli chodzi o wykształcenie badanie pokazuje, iż największy odsetek osób doświadczających przemocy posiada wykształcenie zawodowe oraz wyższe (po 26,79 procent osób badanych) (*Ogólnopolska diagnoza infrastruktury wsparcia osób doznających przemocy oraz ocena efektywności i skuteczności stosowanych form pomocy*, 2017).

Skonstruowanie profilu osoby doznającej przemocy zamieszkującej powiat bieruńsko-łędzki, na podstawie dostępnych danych nie jest możliwe. Powyżej przetoczone dane z diagnozy krajowej pokazują, iż poszukiwanie jednowymiarowego wzorca sprawca - ofiara mogłoby być mitologizowaniem przemocy. Zwróceniem się w kierunku zbytniego uproszczenia i fałszywego przekonania, że przykładowo przemoc dotyczy rodzin w trudnej sytuacji finansowej. Tymczasem odnosząc się do tego przykładu, przemoc bywa obecna w rodzinach o różnym statusie socjoekonomicznym. Dane krajowe pokazują, że znacznie częściej dotyczy rodzin, w których sytuacja materialna określana jest jako „średnia” lub „raczej dobra”, niż w przypadku rodzin o bardzo dobrej lub bardzo złej sytuacji materialnej (Tamże).

Szczególnymi kategoriami społecznymi są dzieci, osoby starsze i niepełnosprawne. Badania Fundacji Dajemy dzieciom Siłę pokazują, że większość dzieci i nastolatków (79%) doświadczyła w

swoim życiu choć raz przemocy lub zaniedbania, w tym także przemocy rówieśniczej (Makaruk, Drabarek, Popyk i Wójcik, 2023).

Z badań zleconych przez Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej wynika, że osoby niepełnosprawne najczęściej doświadczają przemocy psychicznej (jej doznawanie zadeklarowało 78,1 procent osób niepełnosprawnych biorących udział w badaniu) oraz fizycznej (57,8 procent). W przypadku osób starszych – przemocy psychicznej doświadczyło 87,3 procent, fizycznej 43,1 procent (*Rządowy Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024–2030*, 2023).

Program ochrony osób doznających przemocy domowej jest jednym z zasadniczych elementów prezentowanego opracowania, obok profilaktyki, działań wobec sprawców przemocy i rozwijania kompetencji osób realizujących zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej. Taka struktura programowania działań została również zastosowana w *Rządowym Programie Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024–2030* (2023). Zatem pomoc osobom doznającym przemocy jest najważniejszym, ale nie jedynym koniecznym działaniem. Skuteczna ochrona osób doznających przemocy domowej nie jest bowiem możliwa bez działań wobec sprawców i profilaktyki. Ponadto musi być realizowana przez właściwie przygotowane osoby podejmujące zadania w tym obszarze.

Celem prezentowanego Programu Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej jest zwiększenie ochrony i wsparcia osób dotkniętych problemem przemocy domowej. Zrealizowaniu tego celu mają służyć zaplanowane działania przedstawione w tabeli 13. Działanie nr 10 p.n. „Program terapeutyczny i pomocy psychologicznej dla osób doznających przemocy domowej” opisano dokładnie w podrozdziale 4.2.1 na stronach 43 – 47.

Wiele przedsięwzięć z tego obszaru realizowanych będzie przy udziale pracowników Punktu Interwencji Kryzysowej (PIK) znajdującego w strukturze PCPR. Dlatego w tym miejscu warto doprecyzować pojęcie interwencji kryzysowej i zadania PIK w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej. Zgodnie z 47 *Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej* „interwencja kryzysowa stanowi zespół interdyscyplinarnych działań podejmowanych na rzecz osób i rodzin będących w stanie kryzysu. Celem interwencji kryzysowej jest przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie, a dzięki temu zapobieganie przejściu reakcji kryzysowej w stan chronicznej niewydolności psychospołecznej (...) w ramach interwencji kryzysowej udziela się natychmiastowej specjalistycznej pomocy psychologicznej, a w zależności od potrzeb – poradnictwa socjalnego lub prawnego, w sytuacjach uzasadnionych – schronienia do 3 miesięcy” (2024, s. 39-40). Osobom w kryzysie zgodnie z art. 46 tejże ustawy winno być świadczone poradnictwo specjalistyczne, w szczególności prawne, psychologiczne i rodzinne. Przemoc domowa nie jest jedynym, ale jednym z najważniejszych powodów wystąpienia sytuacji kryzysowej obok, zdarzeń losowych, problemów rodzinnych, zdrowotnych.

W odniesieniu do problemu przemocy domowej interdyscyplinarne działania wymienione w ustawie o pomocy społecznej, muszą być realizowane zgodnie z procedurą „Niebieskie Karty”. Interwencje w środowiskach, wszczynanie procedury odbywa się przez przedstawicieli uprawnionych podmiotów, a plan pomocy wraz z formą poradnictwa opracowywany jest w ramach prac zespołów interdyscyplinarnych i grup diagnostyczno-pomocowych. Poradnictwo w PIK może być istotnym elementem pomocy osobom doznającym przemocy, ale musi się ono opierać na współpracy PCPR z Miejskimi i Gminnymi Zespołami Interdyscyplinarnymi.

Zadania punktów interwencji kryzysowej zostały przedstawione również we wspomianej już publikacji Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej pt. *Ogólnopolska diagnoza infrastruktury wsparcia osób doznających przemocy oraz ocena efektywności i skuteczności stosowanych form pomocy*: „Pomoc punktów obejmuje konsultacje psychologiczne i pedagogiczne, poradnictwo prawne, terapię krótko- oraz długoterminową, warsztaty i zajęcia rozwojowe, grupy wsparcia, a także grupy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy domowej” (2017 s. 21). W odniesieniu do poradnictwa pedagogicznego, w PIK może być ono świadczone doraźnie zakładając, że właściwą instytucją jest tu Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, oraz Zespół Środowiskowej Opieki Psychologicznej i Psychoterapeutycznej dla dzieci i młodzieży finansowane przez Narodowy Fundusz Zdrowia.

Tabela 13

Ochrona i pomoc osobom doznającym przemocy domowej.

Cel	Działania	Podmiot odpowiedzialny	Termin realizacji	Wskaźnik realizacji
Zwiększenie ochrony i wsparcia osób dotkniętych przemocą domową.	1. Prowadzenie psychoedukacji i psychoterapii dla osób doznających przemocy domowej między innymi poprzez realizację Programu terapeutycznego i pomocy psychologicznej dla osób doznających przemocy domowej.	PCPR	W każdym roku realizacji	Liczba (L.) osób korzystających z programu.
	2. Rozwijanie współpracy z instytucjami rządowymi i samorządowymi oraz organizacjami pozarządowymi w zakresie pomocy osobom doznającym przemocy domowej. - wymiana informacji o ofercie pomocy dla osób doznających przemocy min. o możliwości korzystania z poradnictwa, - udział przedstawicieli PCPR, Policji, Poradni Psychologiczno- Pedagogicznej i innych instytucji powiatowych w pracach zespołów interdyscyplinarnych i grup diagnostyczno-pomocowych, - organizowanie wspólnych przedsięwzięć na rzecz wsparcia osób doznających przemocy domowej: prelekcji, warsztatów, - spotkania przedstawicieli powiatu z przewodniczącymi zespołów interdyscyplinarnych, oraz przedstawicielami ochrony zdrowia i innych podmiotów uczestniczących w procedurze „Niebieskie Karty” w celu zwiększenia skuteczności pomocy udzielanej osobom doznającym przemocy, - włączanie się w akcje lokalnych i ponadlokalnych organizacji pozarządowych na rzecz poprawy reagowania na sytuacje zagrożenia przemocą domową.	PCPR, Ośrodki Pomocy Społecznej (OPS), Zespoły Interdyscyplinarne (ZI), Organizacje pozarządowe (NGO)	W każdym roku realizacji	L. zleczanych lub wspólnie realizowanych inicjatyw.
	3. Upowszechnianie informacji w zakresie możliwości i form uzyskania m.in. pomocy medycznej, psychologicznej, prawnej, socjalnej, zawodowej i rodzinnej: - opracowanie i publikowanie materiałów informacyjnych, - przekazywanie materiałów informacyjnych instytucjom współpracującym, - stworzenie czytelnego odnośnika do materiałów informacyjnych na głównej stronie internetowej PCPR i rekomendowanie takiego rozwiązania innym instytucjom.	PCPR, OPS, ZI	W każdym roku realizacji	L. opracowanych i upowszechnianych materiałów informacyjnych,

	4. Opracowanie i realizacja zajęć edukacyjnych kierowanych do osób dotkniętych przemocą w rodzinie w zakresie podstaw prawnych i zagadnień psychologicznych dotyczących reakcji na przemoc domową.	PCPR, OPS, ZI		L. zajęć dla osób doznających przemocy domowej, L. osób uczestniczących w zajęciach.
	5. Poradnictwo socjalne, psychologiczne, prawne i rodzinne. W razie potrzeby interweniowanie i realizacja procedury „Niebieskie Karty” w ramach współpracy z zespołami interdyscyplinarnymi.	PCPR, OPS, ZI	Zadanie ciągłe	L. osób objętych pomocą w formie poradnictwa.
	6. Pomoc w zapewnieniu osobom doznającym przemocy domowej miejsc w całodobowych specjalistycznych ośrodkach we współpracy z przedstawicielami instytucji pomocowych	PCPR, ZI, OPS	Zadanie ciągłe	L. osób które skorzystały z miejsc w ośrodkach całodobowych.
	7. Informowanie o ogólnopolskich i wojewódzkich telefonach zaufania, interwencyjnych dla osób doznających przemocy domowej. Informowanie i udostępnianie lokalnych telefonów informacyjnych dla osób doznających przemocy domowej. Prowadzenie lokalnego telefonu informacyjnego.	PCPR, NGO	Zadanie ciągłe	L. prowadzonych telefonów, Czas dostępności telefonu, L. rozmów.
	8. Zapewnienie ochrony dzieciom w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia w trybie art. 12a ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w domowej. - przyjmowanie zgłoszeń przez dyrektora PCPR lub wyznaczonego pracownika od dyrektorów/kierowników ośrodków pomocy społecznej lub przewodniczących zespołów interdyscyplinarnych o konieczności umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej w razie braku możliwości zapewnienia opieki przez osoby bliskie, - nawiązywanie kontaktu przez dyrektora PCPR lub wyznaczonego pracownika z instytucją pieczy zastępczej w celu zapewnienia dziecku innego miejsca pobytu, - wydawanie decyzji o umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej, - informowanie sądu rodzinnego o umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej.	PCPR, ZI, OPS	Zadanie ciągłe	L. dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej przez PCPR, które zostały odebrane z rodziny w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia w związku z przemocą domową.

	<p>9. Realizacja programu terapeutycznego i pomocy psychologicznej dla osób doznających przemocy domowej.</p> <ul style="list-style-type: none"> - realizacja programu poprzez prowadzenie psychoterapii i pomocy psychologicznej, - prowadzenie grup wsparcia w razie zapotrzebowania na tę formę pomocy. 	PCPR	Realizacja – zadanie ciągłe	<p>L. osób uczestniczących w programie.</p> <p>L. osób, które ukończyły program.</p> <p>L. grup wsparcia.</p>
	<p>10. Monitorowanie pomocy udzielanej osobom doznającym przemocy domowej we współpracy z zespołami interdyscyplinarnymi.</p>	PCPR, ZI	Corocznie do 30 marca kolejnego roku	<p>L. zakończonych procedur „Niebieskie Karty” z uwagi na ustanie przemocy domowej.</p> <p>L. osób monitorowanych po opuszczeniu specjalistycznych ośrodków wsparcia dla osób doznających przemocy domowej, u których przemoc domowa ustała.</p>

4.2.1 Działanie: „Program terapeutyczny i pomocy psychologicznej dla osób doznających przemocy domowej”

Program terapeutyczny i pomocy psychologicznej ma określać pomoc i wsparcie dla osób doznających przemocy domowej. Realizowany będzie poprzez stosowanie metod i technik psychoterapeutycznych, a przede wszystkim poprzez budowanie relacji terapeutycznej. Z uwagi na specyfikę uwikłania w przemoc, poza psychoterapią w wąskim rozumieniu, zakładać winien, także wsparcie emocjonalne, edukację, pomoc prawną i informacyjną. Tak aby osoba uczestnicząca w psychoterapii miała zapewnione bezpieczeństwo w możliwie największym stopniu w istotnych obszarach swego funkcjonowania. Tym samym psychoterapia prowadzona winna być kontekście współpracy z innymi instytucjami pomocowymi.

Realizatorem Programu terapeutycznego i pomocy psychologicznej dla osób dotkniętych przemocą domową zwanego dalej „Programem” jest Punkt Interwencji Kryzysowej – komórka organizacyjna Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie. Realizowany będzie w latach obowiązywania całego Powiatowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej i Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej na lata 2025-2028.

4.2.1.1. Cele programu terapeutycznego i pomocy psychologicznej

Celem głównym Programu jest zwiększenie dostępności i skuteczności ochrony oraz wsparcia osób doznających przemocy domowej.

Cele szczegółowe Programu w odniesieniu do osób doznających przemocy domowej to:

- nabycie i rozwijanie umiejętności stawiania granic w relacjach interpersonalnych,
- wzmocnienie w pełnieniu ról rodzinnych, zawodowych i społecznych,
- zmiana sposobu myślenia, przekonań, stereotypów utrudniających budowanie partnerskich relacji,
- radzenie sobie z trudnymi emocjami – np. poczuciem winy, złością,
- rozwijanie umiejętności komunikacyjnych, zdolności stawiania granic w relacjach rodzinnych,
- nabywanie i doskonalenie umiejętności wychowawczych, promowanie i wdrożenie prawidłowych metod wychowawczych,
- podniesienie poziomu wiedzy dotyczącej zjawiska przemocy domowej.

4.2.1.2. Adresaci programu terapeutycznego i pomocy psychologicznej

Program adresowany jest do osób doznających przemocy domowej, w szczególności:

- objętych procedurą „Niebieskie Karty”,

- doświadczających przemocy w przeszłości u których syndromy związane ze doświadczaniem przemocy mają wpływ na ich aktualne funkcjonowanie psychospołeczne,
- osób uwikłanych w konflikt rodzinny zagrożony eskalacją i przeistoczeniem się w przemoc,
- dzieci doświadczających przemocy, bądź będących świadkami stosowania przemocy domowej,
- osób których członkowie rodziny doświadczali przemocy, z wyłączeniem osób stosujących przemoc,
- osób będących świadkami przemocy w rodzinie, z wyłączeniem osób stosujących przemoc domową.

Informacja o możliwości udziału w Programie przekazywana będzie bezpośrednio osobom będącym potencjalnymi adresatami programu, korzystającym z konsultacji i pomocy psychologicznej, lub innych form pomocy w Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie.

Ponadto informacja o możliwości udziału w Programie publikowana będzie:

- na stronie internetowej PCPR,
- w informatorach adresowanych do osób pokrzywdzonych i zagrożonych przemocą domową,
- przekazywana instytucjom działającym w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej.

Informacja o możliwości udziału i założeniach programu terapeutycznego będzie przekazywana i upowszechniana w ramach rozwijanej współpracy realizatora Programu z innymi instytucjami pomocowymi działającymi w obszarze pomocy osobom doznającym przemocy domowej. Instytucje te mogą kierować osoby potrzebujące, w tym także umawiać na konsultacje kwalifikujące do udziału w Programie.

Współpraca pomiędzy instytucjami może polegać na wymianie informacji, kierowaniu osób do programu, ale również realizowaniu wspólnych projektów profilaktycznych zachęcających do udziału w programie.

Kwalifikacja do Programu odbywać się będzie na podstawie konsultacji i wstępnego wywiadu przeprowadzonego przez psychologa prowadzącego program. Konsultacja prowadzona jest w trakcie jednego, dwóch, lub trzech pierwszych spotkań – sesji. Powinna mieć otwarty, niewystandaryzowany charakter, co zmniejsza ryzyko tzw. wtórnych zranień i retraumatyzacji. Należy zapewnić bezpieczne warunki do wypowiedzi, „otwierania się” we własnym tempie, empatycznej relacji opartej na szacunku. W trakcie konsultacji należy poinformować o możliwościach i formach uzyskania m.in. pomocy: medycznej, psychologicznej, prawnej, socjalnej, zawodowej i rodzinnej. Równocześnie celem konsultacji jest zredukowanie lęku i niepewności osoby doznającej przemocy, w szczególności poprzez:

- przekazanie informacji, że prowadzący Program słucha i jest wrażliwy na cierpienie osoby decydującej się na udział w programie,

- ocenę reakcji osoby doznającej przemocy na wszelkie pomysły dotyczące sposobu rozwiązania opisywanych problemów,
- wzbudzenie nadziei na zmianę, poprawę sytuacji,
- ustalenie czasu trwania terapii, regularności spotkań, zasad korzystania z terapii i omówienie kontraktu terapeutycznego - zasad współpracy.

Na jedynym z pierwszych trzech spotkań zawierany jest kontrakt w formie pisemnej, zawierający:

- zgodę na udział w Programie,
- zobowiązanie do regularnego uczestnictwa w sesjach terapeutycznych w czasie i terminach uzgodnionych z psychologiem prowadzącym terapię,
- zobowiązanie do informowania i usprawiedliwiania ewentualnych nieobecności.

Ponadto osoba zakwalifikowana i wyrażająca zgodę na udział w Programie (zwana dalej osobą uczestniczącą) w kontrakcie winna być poinformowana, że:

- udział w programie terapeutycznym jest dobrowolny,
- jednym z celów udziału w programie terapeutycznym może być przezwyciężenie sytuacji kryzysowej w której znajduje się osoba uczestnicząca oraz jej rodzina,
- udział w programie terapeutycznym nie zatrzymuje, ani też nie zastępuje innych potrzebnych działań na rzecz przezwyciężenia trudnej sytuacji (np. konsultacji prawnych, specjalistycznych medycznych, działań wobec sprawcy przemocy) może być natomiast ich uzupełnieniem.
- w razie uzasadnionej potrzeby osoba uczestnicząca może być kierowana na inne specjalistyczne konsultacje (np. prawne, medyczne, terapeutyczne odnoszące się do zidentyfikowanych specyficznych problemów).

Zaakceptowanie kontraktu jest warunkiem zakwalifikowania do uczestnictwa w programie. W przypadku kwalifikowania osób niepełnoletnich kontrakt podpisuje rodzic lub opiekun prawny. Przeciwwskazaniami do udziału w programie mogą być poważne zaburzenia psychiczne i inne problemy zdrowotne uniemożliwiające udział w sesjach psychoterapii.

4.2.1.3. Forma i zakres tematyczny programu terapeutycznego i pomocy psychologicznej

Podstawową formą realizacji Programu są spotkania – sesje indywidualne, czas jednej sesji wynosi 50 minut. Program przewiduje 12 sesji, z częstotliwością jednego spotkania w tygodniu, z możliwością zwiększenia ilości sesji, zmian ich częstotliwości i dostosowania do indywidualnych potrzeb osoby uczestniczącej. Program ma charakter otwarty, tzn. kwalifikacja i jego realizacja prowadzona jest w sposób ciągły.

Uzupełnieniem sesji indywidualnych mogą być formy pracy grupowej, organizowanej i dostosowanej do zidentyfikowanych potrzeb osób do których adresowany jest Program.

Zakres tematyczny winien uwzględniać wymienione poniżej kwestie, jednocześnie uwzględniając indywidualne potrzeby osoby uczestniczącej w programie terapeutycznym:

1. Zebranie wywiadu i poznanie problematyki osoby uczestniczącej, nawiązanie relacji terapeutycznej.
2. Ustalenie bieżącej sytuacji – rozeznanie postrzegania przez osobę uczestniczącą, swojego stanu emocjonalnego i swoich zachowań. Określenie celów terapeutycznych.
3. Psychoedukacja nt identyfikacji zachowań przemocowych, możliwości ochrony siebie i osób zależnych przed przemocą.
4. Praca nad identyfikacją schematów funkcjonowania, błędnych przekonań czy autodestrukcyjnych myśli i zachowań.
5. Praca nad pokonywaniem lęku, wstydu, poczucia winy i radzeniem sobie z szantażem emocjonalnym ze strony sprawcy przemocy.
6. Praca nad rozwijaniem poczucia własnej wartości, budowaniem zaufania do innych i umiejętności zwracania się o pomoc.
7. Psychoedukacja nt. rozpoznawania własnych potrzeb, dbania o siebie, w tym o swoje zdrowie fizyczne i psychiczne.
8. Rozwijanie umiejętności stawiania granic w relacjach interpersonalnych.
9. Rozwijanie umiejętności wychowawczych, psychoedukacja w zakresie prawidłowych metod wychowawczych.
10. Praca nad wyjściem z izolacji społecznej. Wzmocnienie w rolach społecznych, w tym w roli rodzica.
11. Rozwijanie umiejętności wyrażania swoich potrzeb w relacjach interpersonalnych.
12. Psychoedukacja w zakresie wychodzenia z przemocy jako procesu wieloetapowego i zindywidualizowanego, z możliwością korzystania z dalszego wsparcia.

O ile w trakcie realizacji Programu powzięte zostaną informacje o stosowaniu przemocy wobec osoby uczestniczącej lub członka jej rodziny, które nie są znane instytucjom współpracującym i kierującym do programu, w szczególności prowadzącym procedurę „Niebieskie Karty” winny zostać ujawnione w prowadzonej procedurze, lub przekazane organom ścigania zgodnie z art. 12. *Ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej* (2024). Jeśli osoba uczestnicząca w programie nie jest pełnoletnia, a ma być świadkiem w postępowaniach prowadzonych w związku ze stosowaniem przemocy przez sprawcę, zakres programu terapeutycznego powinien zapewniać wsparcie w tym zakresie. W szczególności winien zawierać informacje o możliwości skorzystania z przyjaznego pokoju przesłuchań.

O ile osoba uczestnicząca i członkowie jej rodziny nie mają zapewnionego wystarczającego bezpieczeństwa w miejscu zamieszkania, należy podjąć działania w porozumieniu z osobą uczestniczącą i właściwymi instytucjami pomocowymi w celu zapewnienia całodobowego schronienia. W szczególności winno to nastąpić w przypadku braku możliwości, izolowania sprawcy przemocy.

4.2.1.4. Dokumentacja, monitoring i ewaluacja programu terapeutycznego i pomocy psychologicznej

Dokumentację Programu odnoszącą się do osób uczestniczących stanowią:

- wywiad psychologiczny,
- kontrakt podpisany przez osobę uczestniczącą, a w przypadku osoby niepełnoletniej przez rodzica lub opiekuna prawnego,
- sporządzane przez psychologa notatki dotyczące tematyki i poczynionych obserwacji w trakcie sesji,
- inne dokumenty związane z sytuacją osoby uczestniczącej.

Monitoring prowadzony będzie poprzez gromadzenie danych ilościowych, dotyczących:

- 1) Liczby osób uczestniczących w Programie doznających przemocy domowej.
- 2) Liczby osób uczestniczących w Programie doznających przemocy domowej, które go ukończyły.

W powyższych danych należy uwzględnić liczbę osób ogółem, oraz kobiet, mężczyzn i dzieci. Ponadto gromadzone będą dane dotyczące grup terapeutycznych i grup wsparcia, o ile takie będą prowadzone.

Jeśli w związku z realizacją Programu prowadzone będą lokalne kampanie społeczne promujące działania służące przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie i pomoc dla osób doznających przemocy, w monitoringu i sprawozdaniu należy uwzględnić liczbę i nazwy takich inicjatyw.

O ile Program realizowany będzie we współpracy z innymi instytucjami poprzez wdrażanie wspólnych projektów profilaktycznych zachęcających do udziału w programie, gromadząc dane należy uwzględnić liczbę i nazwy wspólnie realizowanych projektów.

Jeśli w trakcie realizacji Programu na podstawie danych ilościowych, oraz jakościowych, w szczególności treści wnoszonych przez osoby uczestniczące, zostaną zidentyfikowane czynniki utrudniające lub/i sprzyjające pomocy psychologicznej osobom dotkniętym przemocą w rodzinie należy sporządzić raport ewaluacyjny. Raport powinien zawierać wnioski i rekomendacje co do zmian w Programie.

4.3. Działania wobec osób stosujących przemoc w rodzinie

Działania wobec osób stosujących przemoc domową mają zasadnicze znaczenie dla ograniczenia skutków przemocy w rodzinach dotkniętych tym problemem. Zatrzymanie stosowania przemocy jest warunkiem zdrowienia i poprawy funkcjonowania rodziny. Mogą być w tym pomocne programy korekcyjno-edukacyjny i psychologiczno-terapeutyczny adresowane do osób stosujących przemoc domową. W mobilizowaniu do udziału w nich znaczącą rolę odgrywają zespoły interdyscyplinarne w ramach procedury „Niebieskie Karty”. Istotne znaczenie mają sądy uprawnione do umieszczania w wyrokach i postanowieniach nakazu udziału w takich programach. Jak wskazano w rozdziale podrozdziale 2.5. ustawowym zadaniem powiatu jest prowadzenie wspomnianych programów. Natomiast jak wynika z diagnozy (s.26), ważna jest całoroczna dostępność dla potencjalnych uczestników. Działania planowane wobec osób stosujących przemoc zawarto w tabeli 14.

Tabela 14

Działania wobec osób stosujących przemoc domową

Cel	Działania	Podmiot odpowiedzialny	Termin realizacji	Wskaźnik realizacji
Zatrzymanie stosowania przemocy domowej, oraz rozwijanie kompetencji w relacjach rodzinnych bez stosowania przemocy.	1. Aktualizowanie oferty powiatu i organizacji pozarządowych dla osób stosujących przemoc domową w szczególności w zakresie możliwości udziału w programie korekcyjno-edukacyjnym lub/ i psychologiczno-terapeutycznym.	PCPR, NGO	Co najmniej 2 razy w roku	Liczba (L.) aktualizacji na stronie internetowej PCPR bazy teleadresowej podmiotów oraz organizacji pozarządowych realizujących działania wobec osób stosujących przemoc domową, L. informatorów zawierających dane teleadresowe podmiotów oraz organizacji pozarządowych, a także zakres realizowanych przez nie działań w szczególności korekcyjno-edukacyjnych lub/ i psychologiczno-terapeutycznym wobec osób stosujących przemoc domową.
	2. Przesyłanie zaktualizowanej bazy teleadresowej podmiotów oraz organizacji pozarządowych realizujących działania wobec osób stosujących przemoc domową prezesom sądów rejonowych, prokuratorom rejonowym, komendantowi powiatowemu Policji, komendantowi oddziału Żandarmerii Wojskowej, oraz wchodzącym w obręb powiatu gminom.	PCPR	Do 30 stycznia i 31 lipca każdego roku	L. zaktualizowanych i przekazanych informatorów w wersji elektronicznej prezesom sądów rejonowych, prokuratorom rejonowym, komendantowi powiatowemu Policji, komendantowi oddziału Żandarmerii Wojskowej, oraz wchodzącym w obręb powiatu gminom.
	3. Interweniowanie i reagowanie na stosowanie przemocy w rodzinie w oparciu o procedurę „Niebieskie Karty”.	Przedstawiciele jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, policji, ochrony zdrowia, oświaty, gminne komisje rozwiązywania problemów	Działanie ciągłe	L. sporządzonych formularzy „Niebieskich Kart – A” przez przedstawicieli poszczególnych podmiotów wszczynających procedurę, L. rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty”, L. spraw zakończonych w wyniku ustania przemocy domowej, L. spraw zakończonych w wyniku braku zasadności podejmowanych działań, L. zakończonych procedur „Niebieskie Karty”, na skutek ustania przemocy domowej i uzasadnionego

		alkoholowych, zespoły interdyscyplinarne		przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy domowej oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy.
	4. Współdziałanie oraz wymiana informacji z sądami i prokuratorami w zakresie monitoringu zachowań osób uprzednio skazanych za stosowanie przemocy domowej.	PCPR, Sądy, Prokuratury, OPS, ZI	Działanie ciągłe	L. przekazanych organom ścigania i wymiaru sprawiedliwości informacji przez pracowników socjalnych o ponownym stosowaniu przemocy domowej przez osoby uprzednio skazane za stosowanie przemocy domowej.
	5. Realizacja programu korekcyjno-edukacyjnego dla osób stosujących przemoc w rodzinie, lub/i realizacja programu psychologiczno-terapeutycznego dla osób stosujących przemoc domową, z zapewnieniem całorocznej dostępności.	PCPR	Realizacja co najmniej jednego programu	L. realizowanych programów korekcyjno-edukacyjnych lub/i psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową, L. osób, które przystąpiły do programów korekcyjno-edukacyjnych lub/i psychologiczno-terapeutycznych, L. osób, które ukończyły programy korekcyjno-edukacyjne lub/i psychologiczno-terapeutyczne.
	6. Badanie skuteczności programów korekcyjno-edukacyjnych i psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową.	PCPR	Do 30 kwietnia kolejnego roku	L. osób stosujących przemoc domową, które po ukończeniu programów korekcyjno-edukacyjnych lub/i psychologiczno-terapeutycznych powróciły do zachowań polegających na stosowaniu przemocy domowej.
	7. Monitoring zachowań osób stosujących przemoc domową które uczestniczyły i ukończyły program korekcyjno-edukacyjny przez okres 3 lat po ukończeniu.	PCPR, ZI	W każdym roku przez okres 3 lat po ukończeniu.	L. osób stosujących przemoc domową, które po ukończeniu programu korekcyjno-edukacyjnego powróciły do zachowań polegających na stosowaniu przemocy domowej.

4.4. Rozwijanie kompetencji osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej

Praktyka przeciwdziałania przemocy domowej wymaga doskonalenia zawodowego osób wykonujących zadania w tym obszarze. Obok specjalistycznych szkoleń, właściwą formą rozwijania kompetencji może być udział w supervizjach lub interwizjach, podczas których omawianie i analizowane są trudności pracy z konkretnymi rodzinami. Stąd też wybór formy wsparcia w rozwoju kompetencji, winien być zależny od aktualnych potrzeb adresatów. Wobec zdiagnozowanej potrzeby poprawy współpracy pomiędzy instytucjami, ważnym postulatem jest, aby organizowane przez PCPR w porozumieniu z zespołami interdyscyplinarnymi formy doskonalenia łączyły przedstawicieli poszczególnych gmin i dyscyplin zawodowych. Planowane działania w zakresie rozwijania kompetencji osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie podano w tabeli 15.

Tabela 15

Rozwijanie kompetencji osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Cel	Działania	Podmiot odpowiedzialny	Termin realizacji	Wskaźnik realizacji
Zwiększenie kompetencji i rozwój współpracy osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej.	1. Opracowywanie diagnoz potrzeb szkoleniowych członków zespołów interdyscyplinarnych oraz grup diagnostyczno-pomocowych w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej.	PCPR, ZI	Co dwa lata	Liczba diagnoz potrzeb szkoleniowych
	2. Wsparcie osób pracujących bezpośrednio z osobami doświadczającymi przemocy domowej i z osobami stosującymi przemoc w formie szkoleń i/lub, superwizji, lub/i interwizji.	PCPR, ZI	W każdym roku realizacji	Liczba osób uczestniczących w formach wsparcia.
	3. Prenumerata prasy specjalistycznej z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej.	PCPR	W każdym roku realizacji	Liczba i prenumerowane tytuły prasowe.

5. Monitoring i ewaluacja

Monitoring realizacji Powiatowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej i Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej na lata 2025-2028 polegać będzie na systematycznym gromadzeniu danych opisanych przez wskaźniki realizacji. Wskaźniki te są przypisane poszczególnym działaniom i wraz z nimi podane są w tabelach 12, 13, 14 i 15. Taki monitoring będzie podstawą ewaluacji, czyli oceny stopnia realizacji i rezultatów wdrożonych działań. Planuje się zastosowanie ewaluacji podsumowującej, oraz ewaluacji korygującej, w razie wystąpienia przesłanek do wprowadzenia zmian w programie. Potrzeba wprowadzenia zmian może wynikać nie tylko z oceny rezultatów podejmowanych działań, ale także z racji zmian przepisów prawa.

Monitoring zachowań osób stosujących przemoc domową, które ukończyły program korekcyjno-edukacyjny (*Program korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc domową na lata 2024-2028*) prowadzony będzie przez okres 3 lat po jego ukończeniu.

Koordynatorem działań ewaluacyjnych będzie PCPR, a przebiegać one będą przy udziale gminnych i powiatowych instytucji działających w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

6. Finansowanie programu

Realizacja programu w znacznej części finansowana będzie w ramach działalności PCPR. Dotyczy to w szczególności zadań ciągłych takich jak Program terapeutyczny i pomocy psychologicznej dla osób doznających przemocy domowej, które wykonywane są w Punkcie Interwencji Kryzysowej. Zadania zlecone powiatu, takie jak programy dla osób stosujących przemoc finansowane będą z dotacji wojewody. Źródłem finansowania mogą być również środki pozyskane w konkursach w ramach programów osłonowych i innych zakładających dofinansowanie obszaru przeciwdziałania przemocy domowej.

Bibliografia

Badura-Madej, W., Dobrzańska-Mesterhazy, A. (2000). *Przemoc w rodzinie. Interwencja kryzysowa i psychoterapia*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Bank Danych Lokalnych GUS (2020). Zaczepnięto ze strony: <https://bdl.stat.gov.pl> .

Bowlby, J. (2007). *Przywiązanie*. Warszawa: Wydawnictwo PWN.

Encyklopedia zarządzania (2019). Zaczepnięto ze strony https://mfiles.pl/pl/index.php/Analiza_SWOT.

Herman, J.L. (2004). *Przemoc. Uraz psychiczny i powrót do równowagi*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.

Jaszczak-Kuźmińska, D., Michalska, K. (2010). *Przemoc w rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych. Poradnik dla pracowników pierwszego kontaktu*. Warszawa: Wydawnictwo Edukacyjne Parpamedia.

Makaruk, K., Drabarek, K., Popyk, A., Wójcik, Sz. (2023). *Diagnoza przemocy wobec dzieci w Polsce 2023*. Warszawa Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę.

Ogólnopolska diagnoza infrastruktury wsparcia osób doznających przemocy oraz ocena efektywności i skuteczności stosowanych form pomocy. (2017). Warszawa: Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

Ogólnopolska diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie (2019). Raport Kantar Polska dla Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

Podgórecki, A. (1998). Tok postępowania celowościowego, w: *Wokół problemów działania społecznego*, Katowice: Wydawnictwo Śląsk.

Program korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc domową na lata 2024-2028 (2024). Zaczepnięto ze strony: <https://bip.powiatbl.pl/uchwaly-rady-powiatu/uchwaly-rady-powiatu-z-roku-2024>

Program przeciwdziałania przemocy w rodzinie w województwie śląskim na lata 2021-2025 (2021), Katowice: Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej.

Program zapobiegania przestępczości oraz ochrony bezpieczeństwa obywateli i porządku publicznego dla powiatu bieruńsko-łędzkiego na lata 2023-2028 (2023) Zaczepnięto ze strony: <https://bip.powiatbl.pl/uchwaly-rady-powiatu/uchwaly-rada-powiatu-2023>.

Raport z realizacji w województwie śląskim zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2018 roku. (2019). Katowice: Śląski Urząd Wojewódzki.

Raport z realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w województwie śląskim w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2019 roku., (2020). Katowice: Śląski Urząd Wojewódzki.

Raport z realizacji w województwie śląskim zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2020 roku., (2021). Katowice: Śląski Urząd Wojewódzki.

Raport z realizacji w województwie śląskim zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2021 roku., (2022). Katowice: Śląski Urząd Wojewódzki.

Raport z realizacji w województwie śląskim zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2022 roku., (2023). Katowice: Śląski Urząd Wojewódzki.

Raport z realizacji w województwie śląskim zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2023 roku., (2024). Katowice: Śląski Urząd Wojewódzki.

Rode, D. (2010). *Psychologiczne uwarunkowania przemocy w rodzinie. Charakterystyka sprawców*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 września 2023 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”, (2023). Zaczepnięto 19.04.2024. Strona internetowa: <http://isap.sejm.gov.pl>.

Rządowy Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024–2030 (2023). Zaczepnięto 8.01.2024. Strona internetowa: <http://isap.sejm.gov.pl>.

Sprawozdanie z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2018 roku. (2019). Warszawa: Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

Sprawozdanie z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2019 roku., (2020). Warszawa: Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

Strategia rozwiązywania problemów społecznych w powiecie bieruńsko-lędzińskim na lata 2021-2028 (2020). Zaczepnięto ze strony: <http://bip.powiatbl.pl/realizacja-zadan-publicznych/strategia-rozwoju-powiatu>.

Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. (2024). Zaczepnięto 31.10.2024. Strona internetowa: <http://isap.sejm.gov.pl>.

Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (2024). Zaczepnięto 31.10.2024. Strona internetowa: <http://isap.sejm.gov.pl>.

Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi. (2024). Zaczepnięto 31.10.2024. Strona internetowa: <http://isap.sejm.gov.pl>.

Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej. (2024). Zaczepnięto 14.10.2024. Strona internetowa: <http://isap.sejm.gov.pl>.

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny. (2024). Zaczepnięto 14.10.2024. Strona internetowa: <http://isap.sejm.gov.pl>.

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (2024). Zaczepnięto 31.10.2024.

Strona internetowa: <http://isap.sejm.gov.pl>.

Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. (2024).

Zaczepnięto 31.10.2024. Strona internetowa: <http://isap.sejm.gov.pl>.

Załącznik statystyczny do Sprawozdania z realizacji KPPPwR na rok 2021., (2023). Warszawa:

Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

Załącznik statystyczny z Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za 2022 r.,

(2023). Warszawa: *Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.*